T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

ÇOCUKLUKTA ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE YETİŞKİNLİKTE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMARIN ALEKSİTİMİ İLE İLİŞKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Gözen KAVAS

Danışman
Doç. Dr. Şenay KILINÇEL

İstanbul-2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı ve Soyadı	**:** Gözen KAVAS
Tezin Dili	**:** Türkçe
Tezin Adı	**:** Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yetişkinlikte Algılanan Duygusal İstismarın Aleksitimi İle İlişkisi
Enstitü	**:** İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	**:** Psikoloji
Tezin Türü	**:** Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	**:** 02.12.2021
Sayfa Sayısı	**:** 86
Tez Danışmanı	**:** Doç. Dr. Şenay KILINÇEL
Dizin Terimleri	**:** Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Duygusal İstismar, Aleksitimi
Türkçe Özet	**:** Bu çalışmada 18 yaş üstü bireylerin çocuklukta algıladıkları ebeveyn tutumları ile yetişkinlikte algıladıkları duygusal istismarın aleksitimi ile ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Dağıtım Listesi:

1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Gözen KAVAS

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

ÇOCUKLUKTA ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE YETİŞKİNLİKTE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMARIN ALEKSİTİMİ İLE İLİŞKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Gözen KAVAS

Danışman
Doç. Dr. Şenay KILINÇEL

İstanbul-2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gözen KAVAS

/ /2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gözen KAVAS'ın Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Yetişkinlikte Algılanan Duygusal İsitismarın Aleksitimi İle İlişkisi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı, Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Başkan *Doç. Dr. Şenay KILINÇEL*
(Danışman)
İmza
Üye *Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oğuzhan KILINÇEL*

İmza
Üye *Dr. Öğr. Üyesi Necmettin AKSOY*

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
…/…/2021

İmzası
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Araştırmanın temel amacı yetişkin bireylerde algılanan duygusal istismar düzeyinin, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumlarının aleksitimi ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu bağlamda araştırılacak sorulardan biri katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığıdır. Aynı zamanda katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile aleksitimi seviyeleri arasındaki ilişki araştırmamızın diğer sorusu olacaktır. Son olarak katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeylerinin katılımcıların cinsiyet, ebeveynlerin medeni durumları, ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve kendilerinin eğitim seviyelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir. Bu araştırmada, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları ile yetişkinlikte algılanan duygusal istismarın aleksitimi ile arasındaki ilişki bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ilişkisel tarama modeliyle incelenmiştir.

Araştırmada ilişkisel tarama modeli, araştırmada bulunan iki değişken arasında bulunan ilişkiyi analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bu yöntem iki farklı değişkeni karşılaştırma amacıyla da kullanılmaktadır. Araştırma evrenini 18 yaş ve üzeri kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve kendi onayları doğrultusunda çalışmaya dahil edilmişlerdir. Araştırmanın istatistiksel analizinde SPSS 20 Paket programı kullanılmıştır. İki değişkenin sürekli olması ve değişkenlerin birlikte (ikili olarak) normal dağılım göstermesi durumunda Pearson korelasyon, ikili grupların ortalamaları arasındaki farkı test etmek için bağımsız örneklem grupları için kullanılan T testi, iki ya da daha fazla ilişkisiz ve normal dağılım göstermeyen örneklemden elde edilen ortalama puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için de Kruskal Wallis H-Testi, çoklu grupların normal dağılım göstermesi durumunda ortalamaları test etmek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada, sosyodemografik değişkenleri belirlemek üzere "Kişisel Bilgi Formu", "Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği", "Kısaltılmış Algılanan Ebeveynlik Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu" ve "Toronto Aleksitimi Ölçeği" kullanılmıştır.

Analizler sonucunda, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları, duygusal istismar ve aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde, zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken; aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk arasında negatif yönde, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuklukta algılanan baba tutumu ile duygusal istismar ve aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ve anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Duygusal istismar ile aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken; duyguları tanıma ve tanımlama zorluk arasında pozitif yönde normal düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aleksitimi alt boyutlarından olan duygu iletişiminde zorluk ile duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ve anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: anne baba tutumu, istismar, duygusal istismar, duygu, duygu ahlazlığı

SUMMARY

In the present study, perceived parental attitudes in childhood and perceived emotional abuse in adulthood examination in terms of alexithymia. In this context, we are look for answer;

1. Is there a significant relationship between perceived emotional abuse level of the participants and their parental attitudes in childhood?
2. Is there a significant relationship between perceived emotional abuse level of participants and alexitymia?
3. Does the perceived emotional abuse level of participants become different according to sex, parent's marital status, parent's educational level and their educational level?

Present study aim what kind of relationship between parental attitudes and emotional abuse in terms of alexithymia with dependent and independent variable by correlational survey model. Correlational survey model be used in the research to analyze the relationship between two variable in the research. On the other hand, correlation survey model be used in compare to different two variables. The sample of the study consists of 200 male and female individuals are aged 18 and over. Participants will be informed about study and gain approval. Statistical analysis of present study use the SPSS 20 Windows packet program. Pearson correlation analysis is used to continous and normal distribution variables, t test used to determine between unpaired mean difference. The Kruskal-Wallis H test is a rank-based nonparametric test that can be used to determine if there are statistically significant differences between two or more groups of an independent variable on a continuous or ordinal dependent variable. One-way analysis is used to test for differences among at least theree groups. Sociodemographic Information Form, Emotional Abuse Perceived Scale, Egna Minnen Barndoms Uppfostran (EMBU) – Child Form and Toronto Alexithymia Scale were used.

Analysis results Show that there is a positively but weak level significant relationship between perceived childhood parental attitudes, emotinal abuse and difficulty in recognizing and identifying emotions which are sub-dimensions of alexithymia; on the other hand there is a negativly weak level significant relationships

with difficulty in communicating emotions which are sub-dimension of alexithymia. There is a positively weak level significant relationships between perceived father attitude in childhood, emotional abuse and difficulty in recognizing and defining emotions which are sub-dimensions of alexithymia. Also there is a positively weak level significant relationships between emotional abuse and difficulty in communicating amotion which is sub-dimension of alexithymia; on the other there is positively normal level significant relationships with difficulty in recognizing and identifying emotions which are sub-dimensions of alexithymia. Also, there is a positively weak level significant relationships between difficulty in communicating emotions and difficulty in recognizing and identifying emotions which are sub-dimensions of alexithymia.

Keywords: Parental Attitudes, Abuse, Emotional Abuse, Alexithymia

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
SUMMARY iii
İÇİNDEKİLER i
KISALTMALAR iii
TABLOLAR LİSTESİ iv
ÖNSÖZ vi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
1.2.Problem 2
1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları 3
1.4.Varsayımlar 3

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tanımı 4
2.1.1. İhmal Nedir? 4
2.1.2. İstismar Nedir? 5
2.1.3. Duygusal İstismar 5
2.2. Çocuk İstismarı ve İhmaline İlişkin Kuramlar 7
2.2.1. Psikiyatrik Model 7
2.2.2. Sosyolojik Model 7
2.2.3. Sosyal-Durumsal Model 8
2.2.4. Sosyal Psikolojik Model 9
2.2.5. Sosyal Öğrenme Modeli 9
2.2.6. Sosyal Etkileşimsel Model 10
2.2.7. Duygusal İstismarı Açıklayan Diğer Kuramlar 10
2.3. Yetişkin Bireylerde Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışlar 11
2.3.1. Reddetme 11
2.3.2. Aşağılama 12
2.3.3. Tek Başına Bırakma 12
2.3.4. Suça Yöneltme 13
2.3.5. Şiddet ve Korkuya Dayalı İletişim 13
2.3.6. Kendi Çıkarına Kullanma 14
2.3.7. Vaktinden Önce Yetişkin Rolü Verme 15

2.3.8. Aşırı Koruma 15
2.4. Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları 16
2.4.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı 16
2.4.2. Baumrind Modeli 18
2.4.3. Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları İle İlgili Araştırmalar 19
2.5. Aleksitimi 21
2.5.1. Aleksitiminin Kuramsal Açıdan Değerlendirilmesi 21
2.5.2. Aleksitiminin Klinik Belirtileri ve Kişilik Özellikleri 23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1.Araştırma Modeli 25
3.2.Araştırmanın Örneklemi 25
3.3.Araştırmanın Hipotezleri 25
3.4.Veri Toplama Araçları 25
3.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu 25
3.4.2. Toronto Aleksitimi Ölçeği 26
3.4.3. Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi Ölçeği 26
3.4.4. Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği 26
3.5.Veri Analizi 27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

TARTIŞMA VE SONUÇ 51
SONUÇ VE ÖNERİLER 58
KAYNAKÇA 61

KISALTMALAR

$\bar{X}$	: Ortalama
SS.	: Standart sapma
Sd.	: Serbestlik Derecesi
EMBU	: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları – Çocuk Formu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyo-demografik özelliklerin dağılımı 28

Tablo 2. Anne-baba durumlarına ilişkin genel özelliklerin dağılımı 29

Tablo 3. Bireylerin genel özelliklerine ait dağılım 30

Tablo 4. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler 31

Tablo 5. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait normallik dağılım analizi 32

Tablo 6. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması 33

Tablo 7. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 34

Tablo 8. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin medeni durumuna göre karşılaştırılması 35

Tablo 9. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması 36

Tablo 10. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin doğum sırasına göre karşılaştırılması 37

Tablo 11. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin çocukluk yaşama yerine göre karşılaştırılması 38

Tablo 12. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin anne eğitimine göre karşılaştırılması 40

Tablo 13. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin baba eğitimine göre karşılaştırılması 42

Tablo 14. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin ekonomik gelir düzeyine göre karşılaştırılması 43

Tablo 15. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin aile içinde kendini ifade etme durumuna göre karşılaştırılması 45

Tablo 16. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin tedavi olmayı gerektiren hastalık durumuna göre karşılaştırılması 46

Tablo 17. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı alma durumuna göre karşılaştırılması 47

Tablo 18. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin psikotrop ilaç kullanma durumuna göre karşılaştırılması 48

Tablo 19. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin ailede hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı alma durumuna göre karşılaştırılması 49

Tablo 20. Çocuklukta algılanan ebeveynlik, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçekleri arasındaki korelasyon analizi 49

Tablo 21. Ölçeklerin güvenilirlik analizi..... 50

ÖNSÖZ

Benim için keyifli ama bir o kadar da zorlu olan tez yazma sürecinde desteği için minnettar olduğum insanlara buradan teşekkür etmek isterim. Öncelikle, bu süreçte beni sabırla destekleyen ve yönlendiren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Şenay KILINÇEL'e teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Bana bambaşka bir hayata adım atmam için sonsuz desteğini sunan sevgili ailemin her bireyine teşekkür ediyorum. Sevgili annem, babam ve değerli iki kardeşim, iyi ki varlar.

Çocukluğumun ve akademik hayatımın en başından beri yanımda olan Avukat Bensu KÜÇÜKALİ ve Doktor Esra ÖZDEMİR' e teşekkür ederim.

Akıl hocam ve sevgili dostum, Uzman Psk. Dilara ÇALIŞKAN KARADEVE, hem meslektaş hem de arkadaş olarak desteğin için teşekkür ederim.

Sevgili eşim, hayat arkadaşım, meslektaşım Klinik Psk. Sinan KAVAS'a bana olan inancı ve desteği için sonsuz teşekkür ederim.

GİRİŞ

Çevre ve genetiğin bireyin psikolojik ve fizyolojik iyiliği üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Aile, anne ve baba tutumları, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki de birey üzerinde oldukça önemli etkiye sahiptir. Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmalar ebeveyn tutumlarının bireyi problem çözme becerisi, duygularını tanıma ve ifade etme yöntemleri açısından etkilediğini kanıtlamaktadır. Çocuklukta veya yetişkinlik döneminde duygusal istismara maruz kalan bireyin kendini ifade etmekte problemler yaşadığı ayrıca üzerinde durulan konular arasında yer almaktadır. Araştırmalar duygusal istismara maruz kalan bireyin sosyal ilişkilerinde oldukça zorlandıklarını, kendi duygularını tanıyamadıkları ve ifade etmekte problemler yaşadıklarını kanıtlamaktadır. Çalışmamızda, ebeveyn tutumları ve duygusal istismarın aleksitimi açısından nasıl bir ilişkisi olduğunu incelemeyi hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı yetişkin bireylerde algılanan duygusal istismar düzeyinin, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumlarının aleksitimi ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile aleksitimi seviyesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyleri; cinsiyet, ebeveynlerin medeni durumları, ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve katılımcıların eğitim seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?

Duygusal istismarın etkileri farklı yaş gruplarında çeşitli sonuçlarla karşımıza çıkmaktadır. Yapılacak olan araştırma çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları ve yetişkinlikte algılanan duygusal istismarın aleksitimi üzerinde etkisini ortaya koyacaktır. Belirtilen durumların birbirleri üzerinde etkisinin olduğu veya olmadığı farklı yaş grupları ve cinsiyetler arasında olan bireylerin karşılaştırılması sonucu ortaya koyulacaktır.

1.2.Problem

Çocuklar bakım verenler tarafından farklı türlerde istismara ve ihmale uğramaktadırlar. İstismar ve ihmal ise kendi içinde cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmal olarak dört farklı tanımı barındırmaktadır (WHO, 2002). Araştırmada üzerinde duracağımız konu olan duygusal istismar ise bu türler arasında sıklığı en fazla görülen istismar biçimi olmakla birilikte çocukların yetişkin bireyler tarafından maruz kaldıkları yıpratıcı davranışlar ve kelimeleri içermektedir (Fırat ve ark., 2016).

Diğer istismar yollarına göre sıklıkla daha fazla görülen duygusal istismar oran olarak daha az bildirilmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bu konuda Webb, duygusal istismarın görünmez, hemen göze çarpmaz ve nadiren fiziksel veya görünür işaretleri olduğunu belirtmiştir. Hatta duygusal olarak istismar edilen bireylerin çoğunlukla

fiziksel anlamda kusursuz bir özenle büyüdüklerini belirtmektedir (Webb, 2019). Belirtilen durum farklı nedenlerden dolayı oluşmaktadır ve bu nedenler arasında toplumların sahip olduğu inançlar ve bakım verenlerin bilgi birikimleri başlıca nedenler arasında görülmektedir. Bakım verenlerin süregelen çocuk yetiştirme yöntemleri ve bu konuda yanlış ve eksik bilgilere sahip olmaları, çocuklarını duygusal istismara farkında olmayarak maruz bırakmaktadır (Aral, 1997). Aslında duygusal istismar uygulayan ebeveynlerin çoğu son derece iyi insan ve ebeveyn olarak tanımlanmakla birlikte kendilerinin de çocukken ihmal edildikleri belirtilmektedir (Webb, 2019). Çalışmada amacımız bireyin aleksitimi seviyesi, algıladığı istismar ve ailesinden algıladığı tutumlar arasındaki ilişkinin farklı bakış açılarıyla incelenmesidir. Öngörümüz çocukluk döneminde ebeveynlerinden algıladıkları tutumların bireyin aleksitimi seviyesinde etkili olacağıdır. Aynı zamanda yetişkinlik döneminde yaşanan duygusal istismarın da aleksitimi açısından bireyi olumsuz etkileyeceğini düşünmekteyiz.

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın örneklemi 18 yaş ve üzeri bireylerle sınırlandırılacaktır.
1. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları- Çocuk Formu ve Toronto Aleksitimi Ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ile sınırlandırılacaktır.
2. Çalışmamız kesitsel bir çalışmadır.

1.4.Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının istenilen özelliği ölçmek için yeterli olacağı varsayılmaktadır.

2. Örneklemin evreni temsil edeceği varsayılmaktadır.

3. Araştırmanın örneklem hesaplaması G*power 3.1 programından yararlanılarak hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü 0.3, alppha=0.05, güç %85 kabul edilerek örneklem büyüklüğü 200 olarak hesaplanmıştır.

4. Katılımcıların anketlerde yer alan sorulara verdikleri cevapların yansız, geçerli ve güvenilir olacağı varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tanımı

Literatürde çocuk istismarı ve ihmaline dair farklı tanımlar bulunmaktadır. Tanımlardaki farklılıklar kültür ve toplumsal normlar başta olmak üzere psikoloji ve hukuk gibi birçok alanla ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple tanım konusunda ortak bir düşünceye varılamamıştır (Kozcu, 1990; Zeytinoğlu, 1999). Ortak bir tanım oluşturmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü 1985 yılında bir araya gelmiştir. Toplantının ardından çocuk istismarı: çocukların psikososyal ve fiziksel gelişimlerinin ait oldukları ülke ve toplum tarafından herhangi bir sebeple zarar görmesi durumu olarak tanımlanmıştır (Polat, 2011):

Çocukların ebeveynleri ya da diğer bakım veren bireyler tarafından zarar görmesi sonucunda çocuk istismarı ortaya çıkmaktadır. Çocukların fizyolojik olarak zarar görmesi dahil olmak üzere yetişkinler tarafından çıkar amaçlı kullanılması, cinsel istismara maruz bırakılmaları, kötü beslenme koşulları çocuk istismarının nedenleri olarak kabul edilmektedir (Wolfe, Scott, Wekerle, Pittman, 2001).

İstismar ve ihmale maruz kalan çocuklarla yapılan araştırmalar sonucunda istismar mağduru çocuklarda, davranış bozuklukları, depresif belirtiler, intihar girişimi, madde kullanımı, düşük akademik başarı, zayıf benlik, düşük özsaygı ve geleceğe dair umutsuzluk görülmüştür (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Bu nedenle, Amerika'da bulunan İstismar ve İhmal Edilen Çocuklar Ulusal Merkezi çocukların ebeveynleri ve bakım veren diğer bireyler tarafından duygusal, cinsel ve fiziksel zarara uğramasına neden olan davranışları ihmal olarak kabul etmektedir (Bilir, Arı, Dönmez ve Güneysu, 1999). Çocuk istismar ve ihmalini tanımlamak çocukları korumak adına önem arz etmektedir. Belirtilen sebeplerden ötürü çocukların fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal gelişimi göz önüne alınarak tanımlamaların yapılması gerekmektedir (Polat, 2001).

2.1.1. İhmal Nedir?

Çocuğun güvenlik, temel bakım, korunma, tıbbi destek, yemek ve giyinme gibi ihtiyaçlarının bakım veren tarafından karşılanmaması ve ya karşılanamaması durumu çocuk ihmali olarak kabul edilmektedir (Polat, 1999). Pasif çocuk istismarı türü olan

ihmalin toplumda oldukça sık gerçekleştiği halde saptaması güçtür, bundan dolayı çocuk ihmali, saklı kalmakta ve yargı sürecine daha az yansımaktadır (Pakiş ve ark., 2008; Bilgin ve Aydemir, 2013). Gerçekleştirilen araştırmalar çocuk ihmalinin istismar konusundan daha az incelendiğini ortaya koymaktadır (Straus & Kantor, 2005). İhmal ve istismar birbirleri üzerinde etkili olan iki kavram olmakla birlikte ihmal pasif, istismar ise aktif birer olgu olarak tanımlanmaktadır. İhmal de tıpkı istismar gibi duygusal, cinsel ve fiziksel ihmal olarak incelenmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

2.1.2. İstismar Nedir?

Çocuk istismarı insanlığın varlığıyla aynı tarihi geçmişe sahiptir, ancak varlığı sürekli gizlenmiş ve önemsenmemiştir. İstismara dair ilk çalışmalar 1970 yıllarında Avrupa genelinde ve İngiltere'de gerçekleştirilmiştir (Bilgi, 2014). Çocukların gelişimini ve hayat şartlarını kötü yönde etkileyen duygusal ve fiziksel tüm davranışlar: çocuğun ekonomik anlamda kullanılması, cinsel istismar, ebeveynin ve diğer bakım verenlerin ihmalleri çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmektedir (Pala ve ark., 2011). Bir başka açıklaması ise çocuğun herhangi bir zamanda yetişkin tarafından içinde bulunduğu toplum ve kültür açısından kabul edilemez bir davranış ve ya duruma maruz kalması olarak tanımlanmaktadır (Tugay, 2008). Çocuk istismarı tanım konusunda kültürler arası farklılık göstermekte ve bundan dolayı fikir birliğine varılması güçleşmektedir. Ancak araştırmalar çocuk istismarı oranının toplumun insana verdiği değerle bağlantılı olduğunu kanıtlarken; aynı zamanda tanım birliği oluşamamasının nedenlerini de yeniden göstermektedir (Topçu, 2009).

2.1.3. Duygusal İstismar

Çocukların suçlanması, kabul görmemesi, bilerek veya istemeden toplumdan soyutlanması, küçük görülmesi, merhamet ve güven duygusundan yoksun bırakılması olarak tanımlanan duygusal istismarın literatürde birbirinden farklı tanımları bulunmaktadır (Veltkamp ve Miller, 1994). Duygusal istismar, çocuğun psikolojik sağlığına zarar verecek küçümseyici yorum ve sözel tehditlere uğraması olarak da tanımlanmaktadır (Zoroğlu ve ark., 2001). Aynı zamanda duygusal istismar diğer istismar çeşitlerinin merkezi olarak görülmektedir (Iwaniec ve ark., 2006).

Çocuğun psikolojik ve bedensel varlığını geliştirmesine engel olan uyaranların kullanılması, çocuğun duygusal anlamda etkileyecek tutumlara maruz kalması (Aydın,

1997); çocuğa kasten zarar vermek de duygusal istismarın nedenleri arasında yer almaktadır (Trickett, Mennen, Kim & Sang, 2009). Duygusal istismar, diğer istismar çeşitleriyle birlikte görülebileceği gibi tek başına da görülmektedir. Ancak diğer istismar türlerinin etkileri bir süre sonra görülmezken duygusal istismar etkisini uzun süre göstermektedir (Polat, 2001).

Çocuğun sevgi ve şefkatten mahrum bırakılması, fiziksel gereksinimlerinin yok sayılması, benliğini etkileyecek tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalması ve çeşitli nedenlerle psikolojik açıdan olumsuz etkilenmesi duygusal istismar nedenleri arasındadır. Duygusal istismara maruz kalan birey, diğer istismar türleri açısından risk altında kabul edilmektedir (Runyan, Corrine, İkeda, 2002).

Literatür incelendiğinde duygusal istismar için oluşturulmuş, birbirinden farklı kavramlar görülmektedir. Psikolojik istismar, duygusal örselenme, duygusal istismar ve psikolojik kötü muamele bu kavramlar arasında bulunmaktadır (Royse, 2015). Duygusal istismar ve ihmal sıklıkla yaşanmakta, ancak kolayca fark edilememektedir. Duygusal istismarın fark edilmesi, tanımlanması ve hukuki yollarla kanıtlanması konusunda zorluklar yaşanmaktadır (Glaser, 2002). Belirli davranışların, çocuğun yaşamının ilk yıllarında olağan karşılanırken; ergenlik çağında istismar olarak kabul edilmesi, hukuki açıdan yaşanan zorlukların temel nedenidir. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun sergilenmesi bu nedenlere örnek olarak gösterilmektedir (Polat, 2017).

Duygusal istismarı tanımlamak ve saptamak kolay olmamaktadır. Çocuklarına sorumluluk vermeyen babalar, evlatlarına fazlasıyla düşkün anneler, çocuğu erkek olmadığı için eğitim almasına karşı çıkan aileler ve gençlere suçlu gözüyle bakam toplumsal normlar günümüzde sıklıkla karşılaşılan, ancak fark edilmesi zor durumlara örneklerdir. Çocuğun aşırı eleştirilmesi, baskı görmesi, değersiz hissetmesi durumları; çocukla alay edilmesi ve çocuklar arasında ayrım yapılması davranışları duygusal istismar olarak kabul edilmektedir (Köknel, 2001). Araştırmalar duygusal istismara uğrayan çocukların bağımlı kişilik özellikleri ve değersizlik hisleri geliştirdiklerini, aile bireylerinden uzaklaştıklarını, daha gergin ve uyumsuz davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Duygusal istismarın çocuk üzerindeki etkileri diğer istismar türleri kadar tehlikeli olmakla birlikte bulguları diğer istismar türlerine oranla ebeveynler tarafından saklı tutulmaktadır (Kara ve ark., 2004).

2.2. Çocuk İstismarı ve İhmaline İlişkin Kuramlar

2.2.1. Psikiyatrik Model

Araştırmalar çocukların genellikle ebeveynleri tarafından istismar ve ihmale uğradıklarını saptamıştır. Bu nedenle psikiyatrik model, ebeveynlerin sahip oldukları özellikleri araştırarak istismara dair nedenlere ulaşmayı hedeflemektedir. Psikiyatrik model, ilk dönemlerde istismarcı ebeveynlerin normal olmadığı varsayımından yola çıkarak bu ebeveynleri bipolar bozukluk, psikotik ve şizofren kategorilerine ayırmışlardır. Devam eden araştırmalar sonucunda ise istismarcı ebeveynlerin %10'luk bir bölümünde psikiyatrik bozukluk tanısını alabileceği görülmüştür (Tercan, 1995). Ayrıca bir başka araştırma çocuklarını istismar eden bireylerin sosyo-patolojik tanı alabileceklerini öne sürmektedir (Zigler & Hall, 1997). İncelemeleri sürdüren kuramcılar, çocuklarına istismar uygulayan ve uygulamayan ebeveynler arasındaki farklı özellikleri ele almışlardır. Araştırmalar sonucunda çocuklarını istismar eden ebeveynlerin zayıf benlik, depresyon, empati eksikliği, narsistik kişilik, tepkileri kontrol etmede zorluklar, takıntılı düşünceler ve yüksek kaygı gibi özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Ancak kesin bir genelleme yapmanın doğru olmadığını belirtmektedirler (Kozcu, 1990). Literatür incelendiğinde, çocuk istismarına dair ilk araştırmalar psikiyatrik bakış açısına sahiptir. Günümüzde geçerliliğini sürdüren psikiyatrik model, çocuk istismarında öncelikle ebeveynlere ve çocuğun çevresindeki diğer erişkinlere odaklanmakta ve çocuklarını istismar eden bireylerin patolojik ruhsal bozuklukları olduğu görüşünü savunmaktadır (Zigler ve Hall, 1997).

2.2.2. Sosyolojik Model

Kişiler arası ilişkilerde ve sanal ortamda şiddetin varlığı, çocuk büyütme tutumlarını ve cezaya başvurma sıklığını etkilediği görülmektedir. Sosyolojik model, farklı stres kaynaklarının çocuk istismarına neden olduğunu öne sürmekte ve stres kaynakları arasında düşük ekonomik seviye, artan işsizlik ve elverişsiz ev şartları gibi unsurları göstermektedir (Tercan, 1995).

Sosyolojik model, psikiyatrik modelden farklı olarak ebeveynlerin toplumla ilişkisine odaklanmaktadır (Scannapieco & Connel-Carrick, 2005); Zigler & Hall, 1997). Sosyolojik kuram, kültür, aile yapısı ve toplumsal normları ele alarak istismara yol açan nedenleri incelemeyi hedef almıştır. Araştırmalar, yaşanan baskı ve stresin bireyin öfkesini kontrol etmekte zorluklar yaşamasına neden olduğunu ve bu durumun istismar riskini arttırdığını ortaya koymaktadır (Öztürk, 2007). Ayrıca araştırmalar,

düşük ekonomik gelirin ve işsizliğin fazla olduğu toplumlarda çocuk istismarına daha sık rastlandığını kanıtlamaktadır (Scannapieco & Connel-Carrick, 2005; Zigler & Hall, 1997). Bir başka araştırma ise yüksek ekonomik geliri olan ailelere yeni bir üyenin katılması ve aile içinde yaşanan anlaşmazlıkların istismar ihtimalini arttırdığını öne sürmektedir (Polat, 2007).

Sosyolojik model temel alınarak gerçekleştirilen araştırmalar çocukların doğum sırası ve sayısının istismar ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda Kozcu (1991), çocuk sayısı fazla olan ailelerde çocuk doğum sırasının istismarla bir ilgisi olmamakla birlikte çocuk sayısı fazla olan ailelerde daha sık yaşandığını ortaya koymuştur. Ailede yaşanan şiddetin artışında düşük ekonomik düzeyin ve işsizliğin etkili olduğu görülmekte, ancak aynı koşullara sahip ailelerde istismarın aynı sıklıkta görülmemesi istismarı açıklamak için yalnızca sosyolojik sebeplerin yeterli olmadığını göstermektedir (Akt. Kırımsoy, 2003).

Sosyolojik model, diğer modellerden farklı olarak sosyal desteği ele almaktadır. Araştırmalar, çocukların istismara uğradıkları ailelerde sosyal desteğin zayıf olduğunu, bu sebeple herhangi bir durumda yaşanan stresin istismara yol açtığını öne sürmektedir (Scannapieco & Connel-Carrick, 2005). Sosyolojik model, sosyal desteğin stresi engellemek ve azaltmak amacıyla kullanılmasının çocuk istismarını azaltacağını öne sürmektedir (Zigler & Hall, 1997).

2.2.3. Sosyal-Durumsal Model

Ebeveynlerin, çocuklarını disipline etmek amacıyla istismar uyguladıkları görülmektedir. Günümüzde dayak ve fiziksel cezanın onaylanmaması, kanunen yasaklanmasıyla birlikte şiddete başvuran ebeveynler suçluluk hissiyle eylemlerini saklı tutmaktadır. Fiziksel ceza, çocuğu disiplin etme amacından çıkıp tepkiselliğe dönüşmekte ve aşırı olma eğilimi göstermektedir. Kültürel değerler ve davranışlar çelişmekte; yaşanan çelişkili durum çocuk istismarı ihtimalini arttırmaktadır (Dikeçligil ve Çiğdem, 1991).

Sosyal-durumsal model, çocuk istismarının artışında ebeveynlerin çelişkili disiplin yöntemlerini neden olarak öne sürmektedir. Araştırmalar, tutarsız yöntemleri deneyen ebeveynlerin, çocuklarının sergiledikleri davranışları değiştiremediklerini göstermektedir. Yapılan gözlemler çocuklarına istismar uygulayan ebeveynlerin uygulamayan ebeveynlere göre daha çok fiziksel ve sözel saldırgan tutum

sergilediklerini ortaya koymaktadır. İstismar yaşanan ailelerin tutarsız disiplin yöntemlerini ve fiziksel cezayı daha sık kullandığı görülmektedir. Annelerin ise daha az ilgi gösterdiği ve cezaya başvurdukları kanıtlanmıştır (Kozcu, 1991). Tutarsız disiplin yöntemleri, çocukların tutumlarında sapkınlığa yol açmakta ve yaşanan durum karşısında ebeveynler çaresiz hissetmektedir. Yaşanan döngü göz önüne alındığında tutarlı disiplin yöntemlerinin önemi bir kez daha görülse de çocuk istismarını açıklayan tek faktör olduğu söylenememektedir (Dikeçligil & Çiğdem, 1991).

2.2.4. Sosyal Psikolojik Model

Kuramcılar istismara maruz kalan çocukların davranışlarını ve kişiliklerini ele almışlardır. Araştırmalar sonucunda istismara maruz kalan çocukların kalmayanlara göre ebeveynlerine daha sık negatif tutum sergiledikleri görülmüştür. Ancak bu tutumun istismarın nedeni mi sonucu mu olduğu konusunda görüş birliği sağlanamamıştır (Kars, 1996).

Sosyal psikolojik model, insanların tutum ve davranışlarının çevresiyle iletişimi çerçevesinde değerlendirilmesini önemli bulmaktadır. Kuramcılar, toplumsal ve psikopatolojik nedenleri ele alarak istismarı oluşturan durumları incelemektedir. Toplumsal nedenler içerisinde saldırgan rol modelleri, statü, toplumsal normlar ve deneyimler yer alırken; psikopatolojik nedenler arasında stres, psikolojik bozukluklar ve depresyon yer almaktadır. Gösterilen etkenlerden her biri tek tek ve birlikte istismara yol açmaktadır (Siyez, 2003). Ayrıca araştırmacılar, istismara maruz kalan çocukların, kalmayan çocuklara oranla ebeveynlerine daha çok negatif tutum sergilediklerini göstermektedir (Şimşek, 2010).

2.2.5. Sosyal Öğrenme Modeli

Araştırmalar, çocuklarını istismar eden ebeveynlerin kendi ebeveynlerini model aldıklarını ve çocuklarından gerçeküstü beklentileri olduğunu göstermektedir (Arıcıoğlu, 2003). Kuram, çocukluk yıllarında aile içinde şiddet ortamında büyüyen bireylerin ileride kendi çocuklarına da şiddet uyguladığını savunmaktadır (Polat, 1997). Nesilden nesle geçen şiddet öyküsü duygusal durumları da yanında taşımaktadır. Korku ve öfke duyguları zaman içerisinde içselleştirilmekte ve bireyin davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Kız çocukları, aileden gördükleri şiddeti içselleştirirken; erkek çocukları ileride kendi partnerlerine şiddet göstermektedir (Ünal, 2005).

Sosyal öğrenme kuramı, kişilerarası iletişim ve çevre kaynaklı unsurların çocuk istismarına yol açtığını savunmaktadır. Bireyler hem çevresindekilerle hem de kendiyle çatışma yaşadığı durumda hangi davranışının problem olduğunu görmektedir. Bu nedenle, problem oluşturan davranışların belirlenmesi kişilik özelliklerinden daha çok önem taşımaktadır (Kars, 1996).

Çocuk yetiştirirken fiziksel cezaya başvurmak çocukların ileride geliştirecekleri ilişkilerde saldırgan tutumlar sergilemesine neden olmaktadır. Kuramcılar, çocukların yakın gördükleri bireyleri kendilerine rol model aldıklarını ve seçtikleri modelin davranış örüntülerini içselleştirdiklerini öne sürmektedir (Polat, 1997).

2.2.6. Sosyal Etkileşimsel Model

Kuramcılar, istismara maruz kalan ve kalmayan çocukların davranış örüntüleri ve kişilik özellikleri üzerinde durmuşlardır. Araştırmalar sonucunda istismara maruz kalan çocukların ebeveynlerine karşı daha çok negatif tutum ve davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sosyal etkileşimsel model, çocuk istismarının artmasında tercih edilen disiplin yöntemlerinin etkili olduğunu öne sürmektedir (Arıcıoğlu, 2003). Ayrıca istismarın yalnızca ebeveyn kaynaklı nedenlerden oluşmadığını aynı zamanda ebeveyn çocuk ilişkisinin de istismar üzerinde etkili olduğunu düşünmektedirler (Siyez, 2003).

Çocuk istismarında eşlerin arasındaki iletişimin ve çocukların özelliklerinin de etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir. Prematüre doğan bir bebeğin bakımı çok daha zor olmakta; bu nedenle prematüre çocukların istismara maruz kalma olasılıkları artmaktadır. Bahsedilen tüm etmenlerin yanında yakın çevre ve akrabalık ilişkilerinin, aile danışmanlık merkezlerinin, iş bulma oranının, sigorta yardımlarının ve sosyal hizmetlerin eksikliği gibi durumların göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir (Kars, 1994).

2.2.7. Duygusal İstismarı Açıklayan Diğer Kuramlar

Çocuk istismarı, güvensiz bağlanmanın sonucu olarak görülerek bağlanma kuramı tarafından farklı bir görüş olarak sunulmaktadır. Kurama göre çocuklar bağlandıkları bireyi kendine rol model almakta ve rol modele göre diğer insanlarla ilişkilerini düzenlemektedir. Ebeveynin, çocuk ile güvenli bağ kuramaması çocuk istismarına ortam hazırlamaktadır (Arıcıoğlu, 2003).

Araştırmacılar, ebeveyn çocuk ilişkisini ana unsur olarak ele aldığı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Maslow kuramında, ebeveynlerin belirli tutumlarının çocukların aidiyet, güven, sevgi, saygı ve fiziksel ihtiyaçlarının doyurulmasını engellediğini; yaşanan engellenmenin ise gelecekte çeşitli psikolojik problemlere neden olabileceğini öne sürmektedir. Ebeveynlerin çeşitli saldırılarla çocuklarına yönelmeleri çocukların güven ihtiyaçlarına; ilgi ve sevgi eksikliği ise çocukların sevgi ve aidiyet ihtiyaçlarına ters düşmektedir (Hart & Brassard, 1987).

Belsky (1980) tarafından oluşturulan ekolojik yaklaşım ve Cicchetti ve Rizley (1981) tarafından oluşturulan etkileşimsel yaklaşımın birleştirilmesiyle oluşan ekolojik/etkileşimsel model, Cicchetti ve Lynch (1993) tarafından kavramsallaştırılmıştır. Ekolojik yaklaşım, istismar konusunda çocuk kaynaklı nedenlere odaklanırken; etkileşimsel yaklaşım çocuk istismarının sonuçlarına odaklanmaktadır (Scannapieco & Connel-Carrick, 2005). Çocuk istismarının nedenlerini ve sonuçlarını birlikte inceleyen bu yaklaşım ise gelişim yetersizliklerini açıklamak için ekolojik/etkileşimsel unsurların araştırılması gerektiğini savunmaktadır (Cicchetti & Lynch, 1993).

2.3. Yetişkin Bireylerde Duygusal İstismar Olarak Kabul Edilen Davranışlar

2.3.1. Reddetme

Çocuğun gereksinimlerinin giderilmemesi, yük gibi algılanması, takdir görmemesi, sorumluluk almasının engellenmesi, kardeşlerinden ayrı tutulması, tepkilerinin görmezden gelinmesi ve yakınlarının önünde küçük düşürülmesi gibi durumlar reddetme davranışları arasında bulunmaktadır. Çocuk takdir edilmediğinde, işe yaramaz davranıldığında ve yokmuşçasına kabul edildiğinde reddedildiğini hissetmektedir (Bayraktar, 1990). Araştırmalar, çocukluk yıllarında reddedilen ebeveynlerin, reddedilmenin etkisini çocuklarına yansıttıklarını öne sürmektedir. Reddedilen çocukların ileride duygusal hayal kırıkları yaşamaları, yardım kavramından yoksun olmaları ve kendinden aşağıda gördüğü bireylere saldırgan tutumlar sergilemeleri ihtimali yüksek görülmektedir (Yavuzer, 1996).

Çocuğunu reddeden ebeveynler, onların gereksinimlerini ve değerli olduklarını kabul etmemektedirler (Oral ve İnanıcı, 2004). Çocukları terk etmekle tehdit etmek, becerilerini görmezden gelmek, askeri okullara disiplin etme amacıyla göndermek ve kaldıramayacağı cezalara maruz bırakmak gibi davranışlar da reddetme tutumları

arasında yer almaktadır. Çocuğun, yaşıtlarıyla karşılaştırılması, oyuncak alınmaması, aşağılanması, harçlık verilmemesi, doktor ve öğretmen gibi bireylerin yardım talebinin kabul edilmemesi gibi durumlar ise hafif derecede reddedici tutum olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda, ebeveynin, çocuğu uzak tutmak için her istediğini yerine getirmesi de farklı bir reddetme tutumu olarak görülmektedir (Şener ve Karacan, 1999).

Ebeveyn ve çocuk arasında bağ gelişmemesi sonucu ebeveynlerin sergiledikleri davranışları reddedici tutum olarak tanımlanmaktadır. Ebeveyn, çocuğu istemediğini dolaylı yollarla ona göstermektedir. Reddedici tutum gören çocuk, dalga geçilmekte, suçlanmakta ve aşağılanmaktadır. Reddeden ebeveyn, çocuğunu terk etmekle ve konuşmamakla tehdit ederek duygusal istismara maruz bırakmaktadır (İşeri, 2006). Diğer araştırmalar ise çocuğun hukuki gereksinimlerinin giderilmemesini ve çocuğa değerli olduğunun hissettirilmemesini reddetme davranışları arasında göstermektedir.

2.3.2. Aşağılama

Eğitimci bireyler ve ebeveynlerin çocukları disipline etme amacıyla başvurdukları bilinçsiz davranışlar, aşağılama yoluyla duygusal istismara neden olmaktadır. Çocuğa olumsuz sözler ve yüksek sesle hitap etmek ve çocukla dalga geçmek aşağılama sınıflamasına girmektedir. Belirtilen türde disiplin yöntemlerini kullanmak çocukların benlik saygısına ve güven duygusuna zarar vermektedir. Süregelen aşağılama tutumu çocuğun kendini tümüyle değersiz hissetmesine ve böyle olduğuna inanmasına neden olmaktadır (Yavuzer, 1996).

Çocuğun gururunu incitmek amacıyla yapılan isim takma ve küçük gösterme davranışları aşağılama davranışları arasında yer almaktadır. Çocuğa küfür etmek, değersiz hissettirmek; çocuğu sürekli azarlamak, yıldırmaya çalışmak ve başarısızlıklarını vurgulamak gibi davranışlar aşağılama davranışlarının başında yer almaktadır (Gürhan, 2015). Diğer araştırmacılar ise çocuğa sorumluluk verilmemesini, işe yaramaz hissettirilmesini ve çocuğun sürekli başkalarıyla kıyaslanmasını aşağılama davranışlarına örnek göstermektedir (Cüceloğlu, 1997; Fırat ve ark., 2016).

2.3.3. Tek Başına Bırakma

Bakım verenlerin, çocuklara sosyal ilişkiler kurma şansı vermemesi ve kendini çocuktan uzak tutması sonucu çocuğun yalnız kaldığına inanmasını sağlayacak davranışlar sergilenmesidir (Polat, 2001). Çocukların yaşıtlarıyla arkadaşlık

edinmesine müsaade edilmemesi, çocuklara oda hapsi cezaları verilmesi ve çocuğun aileyle bağı yokmuş gibi davranılması da yalnız bırakma davranışları olarak kabul edilmektedir (Hamarman & Bernet, 2000). Yalnız bırakma davranışları hem fiziksel yalnızlığı hem de sosyal destek yoksunluğunu içermektedir (Kars, 1996). Baskıcı tutum sergileyen ebeveynler, çocukların özgürlük alanlarını daraltmaktadır. Otoriter tutumdaki ebeveyn, çocuğun yaşıtlarıyla ilişkisine sıklıkla müdahale etmekte ve böylece çocuğun sosyal açıdan gelişmesini negatif etkilemektedir (Hart ve ark., 1998).

2.3.4. Suça Yöneltme

Ebeveynlerin çocukları sosyal açıdan işlevsel olmayan davranışlara yöneltmesi ve çocukların sergiledikleri antisosyal davranış örüntülerini görmezden gelmesi hatta çocukların uyumsuz davranışlara teşvik edilmesi suça yöneltme davranışlarını kapsamaktadır. Çocuğa kötü rol model olarak uygunsuz davranışları öğretmek ve çocuğu suç için araç olarak kullanmak, çocuğa porno gibi yaşına uygun olmayan ve korku içerikli filmler izletmek gibi davranışlar da suça yöneltme davranışları arasında yer almaktadır (Yörükoğlu, 1992). Ayrıca ebeveynlerin tutumlarında aşırı hoşgörülü olması da çocukları suça yöneltmektedir. Çocukların her davranışının kabul gördüğü durumlarda çocuk, sergilediği saldırgan tutumları için ebeveynleri tarafından teşvik edilmektedir (Savi, 1999). Suça yöneltme davranışları bakım verenlerin, çocukların sergiledikleri uygun olmayan, sapkın, antisosyal ve suç içerikli davranışlara yönelmesine sebep olan davranış örüntülerini içermektedir (Hart, Brassard & Karlson, 1996). Yörükoğlu (1992) çocukların suça yöneltildiklerini, aslında suç işlemediklerini öne sürmektedir. Suça yöneltilen çocuklar, önce toplumsal ve aile hayatındaki bozuklukların bedelini ödemekte ardından kendini bedel ödetmektedir. Temel haklarından mahrum bırakılan çocuk, yasal olmayan yöntemlere başvurarak haklarını almaya çalışmakta ve bunun sonucunda suçlu sıfatını almaktadır.

2.3.5. Şiddet ve Korkuya Dayalı İletişim

Ebeveynlerin hem fiziksel hem de sözel tutumlarla çocukları tehdit etmesi ve korku içinde yaşamasına neden olması duygusal istismar davranışları olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel cezalar yoluyla korkutulan çocuklar kültürümüzde sıklıkla görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin ‘’yaramazlık yaparsan üzülür sonra ölürüm, yaramazlık yaparsan senin annen olmam’’ gibi cümleleri çocuklarda suçluluk hissi yaratmakta ve o an için çocuğu durdurmaktadır (Siyez, 2003). Yaşın getirdiği sivilce

gibi fiziksel değişimler ve yaşa uygun olmayan alt ıslatma gibi davranışlarını başkalarının önünde dile getirilmesi ise yıldırma amaçlı davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Gögayaz, 2003). Literatür incelendiğinde, düşük eğitim seviyesindeki ebeveynlerin, otorite kurmak amacıyla çocuklarına saldırgan tutum sergiledikleri ve onları küçümsedikleri görülmektedir. Özellikle cezalandırmak için ‘’git artık, seni sevmiyorum’’ gibi cümleler kurmamaları ve çocukları cezalandırmak için sevgilerinden mahrum bırakmamaları gerekmektedir (Köknel, 1997). Ebeveynler, çocuklarını aşağılayarak korku dolu bir ev ortamı yaratmaktadırlar. Korkunun hakim olduğu bir ortamda ise çocuklar belirsizlik yaşamakta ve ortamdakilere düşmanca tavırlarla yaklaşmaktadırlar (Hamarman & Bernet, 2000). Ayrıca çocuğa yaşına uygun olmayan hedefler vererek ve çocuğu, hedefleri yerine getirmediği takdirde olacaklarla tehdit etmek de korkutma davranışları arasında yer almaktadır. Bahsedilen tutumları sergileyen ebeveynler, çocuğun yaşadığı korkuyu kendi amaçları uğruna kullanmaktadırlar (Hart ve ark., 1998).

2.3.6. Kendi Çıkarına Kullanma

Evliliklerinde problem yaşayan ebeveynler genellikle çocuklarını evliliklerinin kurtartıcısı olarak görmekte ve çocuklarını bu amaçla kullanmaktadırlar. Tartışma sırasında ebeveynlerin çocuklarına hakim görevi yükleyerek onları seçim yapmak zorunda bırakmaları çocuklarını kendi çıkarları doğrultusunda kullandıklarını göstermektedir (Kars, 1996). Ayrıca ebeveynler arzularının yerine getirilmesi için çocuklarıyla pazarlık ilişkisi kurmaktadırlar (Uzun, 2002). Çocuklar ergenlik çağına geldiklerinde ebeveynler kendi rollerinin bir kısmını ergene yükleyerek kardeş bakımı, ev temizliği gibi konularda sorumlu tutulmaktadırlar (Gögayaz, 2001).

Çocuklarını çıkar amaçlı kullanan ebeveynler, onları gerçek ve sosyal olmayan davranışlara yöneltmekte ve böyle davranmaları için cesaretlendirmektedirler. Çocuğun maddi çıkarlar uğruna eğitim hayatının engellenmesi, suça teşvik edilmesi ve ya pornografik içeriklerde yer verilmesi de çocukların çıkar amaçlı kullanıldığı durumlardır (Hart & Brassard, 1991).

2.3.7. Vaktinden Önce Yetişkin Rolü Verme

Ebeveynlerin, çocuklarından, onların yaşına ve potansiyeline uygun olmayan beklentilerinin olması olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik çağına gelen çocuklara yetişkin gözüyle bakılması ve ebeveynlerin akademik anlamda çocuklarından aşırı beklentileri olması belirtilen duruma örnek davranışlardır (Gögayaz, 2001).

Çocukların üst düzey başarılara daha erken erişmesi, daha hızlı olgunlaşması, sosyal ilişki ve becerilerde iyi olması için sürekli baskı altında tutulduğu durumlarda onların yeterince iyi olması mümkün olmamaktadır (Hamarman & Bernet, 2000). Araştırmalar tutarsız ebeveyn tutumunun sergilendiği ailelerde, çocukların korkuları görmezden gelinerek bazı şeyleri yapmaya zorlandıkları, üzüldükleri görüldüğü halde ebeveynleri tarafından rencide etmeye devam edildiklerini ortaya koymaktadır (Kanak, 2015). Çocukların, kendi seviyelerinden üstün diğer çocuklarla kıyaslanması, yaşının getirdiği davranışların küçümsenmesi ve tüm bunlardan dolayı yeteneksiz olarak etiketlenmesi ebeveyn tarafından erken yetişkin rolleri verildiğini göstermektedir (Oral & İnanıcı, 2004). Kaldı ki çocuklar, yetişkin bireylerin arasında yetişmek zorunda olduklarından dolayı kendilerini zaten yalnız ve zayıf hissetmektedir (Adler, 2000).

2.3.8. Aşırı Koruma

Ebeveynlerin, büyüyen çocuklarını hala bebek olarak görmesi ve buna bağlı olarak özellikle annenin fazla yakın davranarak çocuğa, kendini ve savunma becerilerini geliştirme şansı verilmemesi aşırı koruma davranışlarını oluşturmaktadır (Jersild, 1975). Ebeveynlerin aşırı özenerek ve kontrol altında tutarak büyüttükleri çocukların ileride kendine güvensiz, başkalarına bağımlı ve aşırı hassasiyetleri olan bireyler oldukları görülmektedir (Yavuzer, 2005). Aşırı koruma davranışları, aynı zamanda çocuğun reddedildiğine dair dolaylı yoldan bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Ebeveynlerin fazla baskısı gibi fazla hassasiyetleri de duygusal istismara zemin hazırlamaktadır. Sevgi eksikliği, çocuğun benlik saygısına zarar verirken; kısıtlamaların fazla olması yeterlilik ve bağımsızlık algısına zarar vermektedir. Böyle bir tutumla yetiştirilen çocukların ileride karşı karşıya kaldıkları stresli durumlarla başa çıkmakta ve uyum göstermekte zorlandıkları görülmektedir (Ekşi, 1990).

2.4. Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları

2.4.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

1960'lı yıllarda ortaya çıkan ebeveyn kabul-red kuramını Ronald Rohner geliştirmiştir ve günümüzde hala kabul görmektedir (Rohner, 1986; 2004; 2016; Rohner & Rohner, 1981). Kabul-red kuramının amacı, ebeveyn-çocuk arasında etkileşimlerle gerçekleşen kontrol, kabul ve red tutumlarının sebeplerini, ortaya çıkan sonuçlarını ve buna bağlı olarak gelişen olası kavramları araştırmaktır. Ebeveynlerin tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisini araştıran kuram, aynı zamanda ebeveynlerin niteliğini de ele almaktadır. Kuram, çocuğun bağ kurduğu ve yerine başkasını koyamayacağı kişiyi ele almaktadır. Bu bakış açısıyla ise biyolojik ebeveyn haricinde bakım evlerindeki çalışanlar ve ya evde diğer bakım verenler de ebeveyn olarak incelenmektedir (Öngider, 2008).

Kuram, hayatta başka hiçbir şeyin ebeveyni tarafından kabul edilip edilmediği kadar bir çocuğu etkilemediğini öne sürmektedir. Uluslararası çalışmalar ebeveynlerin kabul ve red tutumlarının, çocukların psikolojik uyumu, davranışsal, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimin üzerinde önemli ölçüde etkili olduğunu göstermiştir. Belirtilen etkiden dolayı çocukların kendilerine ve dünyaya bakış açıları ise ebeveynlerin tutumlarıyla şekillenmektedir (Rohner, 2004). Yapılan araştırmalar incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkisine dair gerçekleştirilmiş çalışmaların çoğunluğunun annelerin tutumlarını incelediği görülmektedir. Ancak babaların tutumlarının ve sevgi göstergelerinin her yaştan birey için etkili olduğunu kanıtlayan çalışmalar da görülmektedir. Ayrıca depresyon gibi birçok farklı psikolojik hastalıkların baba tutumundan kaynaklandığı kanıtlanmıştır (Rohner, 1998; Veneziano & Rohner, 1998).

İhmal ve reddedilen, ilgisiz kalan çocuklar, ihtiyaçları karşılanmadığından dolayı ileride öfke duyarak düşmanca tavırlar sergilemektedirler (Şemin, 1979). Ayrıca ebeveyn kabul ve red tutumlarının çocukların affedebilme düzeylerini etkilediği görülmüştür (Hill, 2001; Vitz & Meade, 2011). Katı ebeveyn tutumlarının çocuklarda düşük benlik saygısı ve kendine güven duygusu oluşturmasının yanında depresyon ve suçluluk hislerini yaşattığı da görülmektedir (Kuzgun & Eldeleklioğlu, 2005).

Kuram, ebeveyn çocuk arasındaki bağı ve ebeveynin duygularını nasıl yansıttığını ‘’ebeveynliğin sıcaklık boyutu’’ şeklinde kavramsallaştırarak ele almıştır. Farklı uçlarında kabul ve red bulunan sıcaklık boyutu istisnasız her çocuğun ebeveyniyle yaşadığı olayları farklı noktalarda barındırmaktadır (Rohner,1986). Ancak çocukların algıladıkları sıcaklık kavramının kategorik olarak değil boyutsal anlamda incelenmesi gerekmektedir. Bu durumda, algılanan merhamet seviyesi çocuğu ya bir ucun sonunda ya da iki uç arasındaki herhangi bir noktada konumlamaktadır (Abacı, 2018). Sıcaklık alt boyutu, çocukların zihinlerinde geliştirdikleri sosyal iletişimin tasarımını incelemektedir. Çocukların kabul edilip edilemediği, sevilip sevilmediği hakkındaki algıları zihinsel tasarımı oluşturmaktadır. Kuram, ebeveynlerin kabul-red tutumlarını etkileyen nedenlerin kültüre göre değiştiğini, ancak reddedilmenin çocukların benlik saygısını benzer şekillerde etkilediğini öne sürmektedir (Rohner, 1986).

Çocuğa merhamet, sıcaklık ve sevgi gösterilmiyorsa ya da hissedilmiyorsa eğer ebeveynin çocuğu reddettiği kabul edilmektedir. Ebeveynlerin dört değişik yolla reddedici tutum sergiledikleri görülmektedir. Çocukların sevgi ve merhametten mahrum bırakılması, çocuğa saldırgan ve düşmanca tutumlar sergilenmesi, çocuğun ihmal edilmesi ve çocuğun ortada gözle görülür bir davranış olmasa dahi kendini istenmiyormuş gibi hissetmesi reddedici tutumlar arasında gösterilmektedir. Ortada belirli bir davranış olmadığı halde çocuğun sevilmediğini hissetmesi ‘’ayrışmamış red’’ olarak isimlendirilmektedir. Çocuklara karşı tahammülsüz, ilgisiz, soğuk, öfkeli ve düşmanca davranan ebeveynler olduğu görülmektedir. Bazı ebeveynler çocuklarına sevgilerini dile getirmemekte ve göstermemektedirler, böyle ebeveynlere sahip olan çocuklar ise ebeveynlerinin umursamaz, soğuk ve merhametsiz taraflarını görerek büyümektedir (Rohner, 1986).

Pozitif ve negatif iki uçla belirlenen sıcaklık skalasında sevgi, merhamet ve ilgi gibi davranışlar pozitif uçta yer almaktadır. Sevgilerini sarılıp öperek, gülerek, gereksinimlerine cevap vererek, gerektiğinde destek olarak gösteren ebeveynler kabul edici tutum sergilemektedirler (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2012). Pozitif uçta yer alan davranışların tam tersini sergileyen ya da sevgisini daha az gösteren ebeveynlerin ise reddedici tutum sergileyerek negatif uçta yer aldıkları kabul edilmektedir (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

Ebeveynlerin sabırsız, ilgisiz, öfkeli ve soğuk davranışlar sergiledikleri tutum ise soğuk ve duygudan yoksun reddedici tutum olarak kabul edilmektedir. Çocuklarına karşı bu tür hislerle yaklaşan ebeveynlerin saldırgan davranışlar sergiledikleri ve çocukların ebeveynlerini düşmanca algıladıkları görülmektedir. Çocuğun reddedildiğini algılaması saldırgan davranışların fiziksel olarak gösterilmesine bağlı olmamakla birlikte küfür etme, bağırma ve alay etme gibi davranışlar da saldırgan davranışlar olarak kabul edilmektedir. Ayrıca kültüre özgü jestler de göz önüne alınmalıdır (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

İhmal edici ebeveyn tutumunda ise çocuğa ilgi gösterilmemekte ve çocuk umursanmamaktadır. Önemli olan nokta, çocukların gereksinim duyduğu ilgi ve destekten mahrum bırakılması ve yok sayılması olarak görülmektedir. Umursamazlığın davranış belirtisinin ise saldırganlık olduğu düşünülmektedir (Rohner, 2005).

2.4.2. Baumrind Modeli

Ebeveynlerin, çocuklara karşı tutumlarını demokratik, izin verici ve otoriter aile tutumları olmak üzere üç farklı kategoriye ayrılması gerekmektedir (Baumrind, 1991). Çocuğu tümüyle kabul eden, çocuğun gereksinimlerine karşılık veren ve ceza yöntemini kullanmayı reddeden ebeveynler, izin verici tutum kategorisinde yer almaktadır. İzin verici tutum sergileyen ebeveynler, çocukları için rehber görevini üstlenerek çocukları sınırlar ve zorunluluklar hakkında bilgilendirmektedirler. Ayrıca çocuk üzerinde kuvvet uygulamadan çocuğun kendi kararlarını alması, sevdiği etkinliklerde bulunması için onları desteklemekte ve sorumluluklarını yerine getirebilecek davranış örüntüleri geliştirmeleri için olanak sağlamaktadırlar (Baumrind, 1966).

Çocuklarının birey olduklarını kabul eden, çocuğun etkinliklerini hem söz hem de davranışlarla destekleyen ve sınırları çocuğun anlayabileceği şekilde aktaran ebeveynler ise demokratik tutum kategorisinde yer almaktadır. Demokratik tutum sergileyen ebeveynler, hem çocuğu kontrol edebilmekte hem de gereksinimlerini karşılarken sınırlama olmaksızın sorumluluk sahibi olmalarını sağlamaktadırlar. Demokratik ebeveynler, çeşitli pekiştireçleri çocuklsarına bir şeyler öğretmek adına kullanırken aynı zamanda dengeli disiplin yöntemleri kullanmaktadırlar (Baumrind, 1966). Çocuklarına özerklik tanımak isteyen demokratik ebeveynler, çocuklarını bir

yandan kontrol ederken bir yandan da kısıtlamamaya çalışmaktadırlar (Yavuzer, 2005). Çocuk yetiştirirken destekleyici tutumu cezaya tercih eden demokratik ebeveynler böylece çocuklarının davranış gelişimini sağlıklı olarak kontrol etmeyi başarmaktadırlar (Maccoby & Martin, 1983).

Çocuklarını kontrol ederek diledikleri gibi şekillendirmek isteyen ebeveynler ise otoriter tutum kategorisinde yer almaktadır. Kendi ihtiyaçlarını ön planda tutmakta ve çocuklarının gereksinimlerine önem vermemektedirler (Yavuzer, 2005). Otoriter ebeveynler, çocuklarını üst düzey standartlarla kıyaslamakta ve destekten mahrum bırakmaktadırlar. Aynı zamanda sınırları birer emir olarak iletmekte ve çocuğun anlayıp anlamamasına dikkat etmemektedirler. Kuralları mantığına oturtamayan çocuklarından ise sorgusuz itaat beklemektedirler. Otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları ilgi ve sıcaklık hissinden mahrum büyümektedirler (Baumrind, 1966). Otoriter ebeveyn tutumuyla yetişen çocukların ileride duygularını anlatmakta zorluklar yaşadıkları; erkek çocuklarında ise saldırgan davranışlarının artmasına ve benlik saygılarının düşmesine yol açtığı kanıtlanmıştır (Maccoby & Martin, 1983). Ayrıca nevrotik kişilik yapısına sahip oldukları, çevreye koşulsuz uyum göstermeye çalışsa da sosyal olarak kendine güvensiz bireyler oldukları, madde istismarına, depresyona ve suça eğilimi oldukları gözlemlenmiştir (Kuzgun & Eldeleklioğlu, 2005).

Belirtilen üç ebeveyn tutumu kıyaslandığında çocuklar için uygun tutumun demokratik ebeveyn tutumu olduğu düşünülmektedir. Araştırmalar demokratik tutumla yetiştirilen çocukların olumlu özelliklerini geliştirdiklerini, psikolojik açıdan kendini geliştiren ve çevresine uyumlu birer birey olduklarını kanıtlamaktadır (Steinberg, 2001). Ayrıca sevgi ve saygıya dayalı ilişkiler kurmakta ve bu ilişkileri denge içinde yürütmektedirler (Gençtan, 1986).

2.4.3. Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları İle İlgili Araştırmalar

Bireysel psikoloji, bireysel farklılıkların kişisel amaç ve yöntemlerinin farklılığından kaynaklandığını savunmaktadır. Doğum anından başlayarak hayat boyu gelişen yaşam biçimi, bireyin içine doğduğu kardeş ve ebeveyni içeren çevresel faktörlerden etkilenmektedir (Cloninger, 2007). Araştırmalar, hayatın ilk dakikalarından itibaren gerçekleşen anne bebek ilişkisinin, bebekte ileride gelişecek olan psikolojik problemlerle direkt ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Hem fiziksel

hem psikolojik ihtiyaçları olan bebeğin, anneye olan ihtiyacı daha doğmadan başlamaktadır (Kulaksızoğlu, 2004; Ercan & Tugay, 2004). Araştırmalar, ebeveyn tutumlarının çocukların, duygu düzenleme, duygularını ifade edebilme, stresle baş etme becerileri ve kişiler arası ilişkilerinde bağlanma problemleri üzerinde etkili olduğunu desteklemektedirler (Bretherton, 1992; Stevenson-Hinde, 2007).

Ebeveynlerin çocuklarıyla oyun oynamaları onlara günlük yaşamda karşılaşacakları belirsiz durumlarda nasıl tepkiler vereceklerine dair ipuçları vermekte ve bu sayede çocuklar ebeveynlerinin emosyonel tepkilerini gözlemleyerek stresle başa çıkma becerilerini geliştirmektedir (Thompson & Mayer, 2007). Çocuklar, ebeveynlerinin duygusal tepkilerini gözlemlerken aynı zamanda yaşam içinde karşılaşacakları yeni durumlarda nasıl bir tepki göstermeleri gerektiğini öğrenmektedirler (Campos, Campos & Barret, 1989; Morris, Silk, Steinberg, Myers & Robinson, 2007). Kültürler arası farklılık gösteren çocuk büyütme tutumları, zaman ve aile bireylerinin gelişimine bağlı olarak da değişmektedir. Toplumda gerçekleşen sosyoekonomik ve sosyal değişimlere adapte olma ihtiyacı ailelerin öncekinden değişik gereksinimleri olmasına yol açmakla birlikte yeni sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Yaşanan değişimlerden dolayı aile bireyleri rol değişimleri de yaşamaktadırlar. Aynı toplum içinde var olan ailelerde görülen tutum farklılıkları, hayat şartlarının ve kişisel özelliklerinin aynı olmaması nedeniyle yaşanmaktadır (Grusec, J.E & Davidov, M., 2007).

Türkiye'de ebeveyn tutumlarına dair gerçekleştirilen araştırmalar ise bakım verenlerin fazla derecede disiplin, aşırı baskı ve koruyucu tutum ve davranışlar sergiledikleri durumlarda çocuklar üzerindeki sonuçlarının negatif yönde olduğunu saptamaktadır. Tutumlarında kabul eden ve demokratik olan ebeveynlerin çocuklarında ise pozitif yönde sonuçlarla karşılaşılmıştır (Sümer vd., 2010). Literatür incelendiğinde, demokratik ebeveyn tutumu, çocuğuna karşı hem denetleyici hem de duyarlı davranışları içerirken; izin verici tutum, çocuğuna karşı denetleyici olmayan ama aynı zamanda duyarlı olan davranışları içermektedir. Otoriter ebeveyn tutumu, çocuklarına duyarsız yaklaşırken; aşırı denetleyici davranışlarla birlikte ilgisizlikle karakterize edilmekte; ilgisiz ebeveyn tutumu çocuğunu denetlemezken aynı zamanda çocuğa karşı duyarsız davranışlarla karakterize edilmektedir (Durkin, 1995; Berk, 2000).

2.5. Aleksitimi

2.5.1. Aleksitiminin Kuramsal Açıdan Değerlendirilmesi

2.5.1.1. Bilişsel Kuram

Duygular; düşünce ve dürtülerimizle dünyayı anlamlandırdığımız biliş ve bilişsel süreçlerle dile getirilmektedir. İşlevsel olmayan ve çarpık bilişler bireyin psikolojik açıdan problemler yaşamasına neden olmaktadır. İnsan, yaşamı boyunca deneyimlerinden yola çıkarak bir inanç sistemi geliştirmekte ve bu sayede hayata dair genel yargılar üretmektedir. Yaşam boyunca oluşan genel yargılar ise şemaları oluşturmaktadır. Oluşan şemalar arasında işlevsel olmayan türler de yer almaktadır. İşlevsel olmayan şemalar, bilişsel çarpıtmalar olarak isimlendirilmekte ve bilişsel çarpıtmaların ise aleksitimik niteliklere neden olduğu savunulmaktadır (Beck, 1995). Araştırmalar, bilişsel süreçlerin bilinç dışı kısmının ilkel; bilinçli kısmını ise gelişmiş olarak tanımlamaktadır (Lazarus, 1982).

Yapılan diğer araştırmalarda ise aleksitimik özellikleri olan bireylerin stres kaynaklı fizyolojik problemler yaşadıklarında stres etkisinde olduklarını fark edemedikleri, oluşan stres kaynağından kaçınamadıkları ve yaşadıkları diğer duyguları anlamlandıramadıkları görülmektedir (Ebeling ve ark., 2001; Posse, 2002). Aynı zamanda bilişsel sürecin gelişmediği aleksitimik bireylerin duygularını sözlerle değil fiziksel olarak anlattıkları ve duygularını ayırt edemedikleri belirtilmektedir. Bu nedenle, aleksitimik birey, bilişsel açıdan gelişimini tamamlamamış ve primitif şemalar kullanan birey olarak tanımlanmaktadır (Martin ve Pihl, 1986; Lane ve Schwartz, 1987). Bir başka araştırmada ise aleksitimik bireyin bilişsel açıdan gelişimlerinin duyusal motor ve işlem öncesi dönemin arasında kaldığı belirtilmiştir (Stoudemire, 1991).

2.5.1.2. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramcılar, sözlerle anlatılmayan içsel çatışmaların fiziksel semptomlar aracılığıyla dışa vurulduğunu savunmaktadır. Herhangi bir uyaranın dil yoluyla açıklanabilmesi için öncelikle bilinç dışı düzeyden bilinçli düzeye erişmiş olması gerekmektedir. Bilinç düzeyinde, uyaranın farkında olmayan bireyin uyarana dair ifadeleri çok düşük düzeyde kalmaktadır. Bilinç düzeyine erişemeyen çatışmalar ve duygular, somatik süreçlerle ifade edilmektedir. Aynı zamanda, psikanalitik yaklaşım kuramcıları, anne-çocuk ilişkisinde sözel olan ve olmayan süreçlerin bireyin iletişim becerilerini kısıtladığını öne sürerek anne-çocuk ilişkilerine de

odaklanmaktadır (Bağcı, 2008). Bir başka araştırmacı ise yetersiz bağımlı anne-bebek ilişkisinin travmanın ardından gerçekleşen aleksitimik niteliklere yol açtığını savunmaktadır. Psikanalitik bakış açısı, aleksitimiyi travma ardından oluşan ve gelişim döneminde gerçekleşen başarısızlık durumu olarak ifade etmektedir (Aktay, 2014). Anne-çocuk arasındaki erken dönem çocukluk ilişkilerinde yaşanan problemlerin aleksitimiye neden olduğu birçok araştırmacı tarafından desteklenmektedir (Pellerone, Tomasello, Migliorisi, 2016).

2.5.1.3. Nörofizyolojik Yaklaşım

Bilinçli emosyonel yanıtların oluşması için limbik sistemden çıkan emosyonel uyaranların neokortekse ulaşması gerekmektedir. Nörofizyolojik yaklaşım ise limbik sistem-neokorteks arasında uyaranların bloke olması duygusal yaşantıların oluşmasını engellemekte ve bireyde aleksitimiye neden olmaktadır (Şaşıoğlu ve ark., 2013). Başka bir açıklama ise beynin iki yarım küresi arasında gerçekleşen iletişimin sekteye uğramasıdır. Sol hemisfer dil ve ilişkili alanlarla ilgilenirken; sağ hemisfer emosyonel süreçleri yürütmektedir. Farklı görevlerle ilişkili olan hemisferler arasında gerçekleşen kopukluk aleksitimiye neden olmaktadır (TenHouten & ark., 1985). İki lob arasında gerçekleşen kopukluk nedeniyle emosyonel süreçler dil yoluyla ifade edilememektedir. Sözlerle ifade edilemeyen süreçler ise somatik yollarla açıklanmaktadır (Hoppe & Bogen, 1977). İki lob arasındaki iletişimi gerçekleştiren sinir ağları bütünü corpus callosumu, etkisiz hale getirilmesi sonucunda araştırmada yer alan bireylerin bedensel duyumlarında artış olduğu gözlemlenmiştir (Buchanan & ark., 1980).

2.5.1.4. Davranışçı Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Kuramcılar, kültürün duyguların ifade edilmesinde etkili olduğunu ve bu etkinin de aleksitimiye neden olduğunu belirtmektedirler (Lesser, 1985). Batı kültürü incelendiğinde duyguların dile getirilmesi teşvik edilir ve sağlıklı görülürken; doğu kültürlerinde duyguların ifade edilmesi kabul edilmemektedir. Kültür etkisinin yanı sıra ekonomik düzey ve etnik köken gibi farklı unsurların da aleksitimi üzerinde etkili olduğunu savunan araştırmalar bulunmaktadır (Pierloot & Vinck, 1977). Kuramcılar, bireyin yetiştiği sosyal-kültürel şartlar ve yaşam boyunca öğrendikleri nedeniyle aleksitimik niteliklerin ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bireyin, içine doğduğu ortam duygu ve düşüncelerini dile getirmektense bunları bastırmasına neden olduğu sürece

aleksitimik niteliklerin oluşmasının söz konusu olduğu savunulmaktadır (Epözdemir, 2012).

2.5.2. Aleksitiminin Klinik Belirtileri ve Kişilik Özellikleri

2.5.2.1. Duygularını Tanıma ve Tanımlama Güçlüğü

Aleksitimi hakkında gerçekleştirilen ilk araştırmalar, aleksitimik bireylerin duyguları yüz ifadelerinden anlamak konusunda problem yaşamadıklarını göstermiştir (Mayer ve ark., 1990; McDonald & Prkachin, 1990). Ancak aleksitimi ve duygu ilişkisi ele alınan diğer çalışmalar farklı kriterleri ekleyerek yeniden ölçümler gerçekleştirilmiş ve ilişkili oldukları kanıtlanmıştır (Parker & ark., 1993; Mann & ark., 1994). Aynı zamanda, olumsuz duygu ifadelerini anlamlandırmakta problem yaşayan aleksitimik bireylerin olumlu duygularda da bu problemi yaşadığı ve sözel olan ve olmayan duygu ifadelerini anlamlandırmakta zorlandıkları kanıtlanmıştır (Lane & ark., 2000). Aleksitimik bireyler, diğer insanlarla ilişki kurabilirken kendi duygularını tanımlayamamakta ve duygulardan bahsetmek yerine somatik belirtileri anlatmaktadırlar (Lesser, 1981).

2.5.2.2. Hayal Kurma Yaşamında Kısıtlılık

Aleksitimik bireylerde görülen duygusal anlamdaki körlük imgesel alanda da kısıtlılık göstermektedir. Düşleme becerileri gelişmemiş olan aleksitimik bireylerin hayalleri ya tümüyle gerçeklik içerir ya da hayal kurmamaktadırlar (Taylor & Bagby, 1988). Araştırmalar sonucunda, aleksitimik bireylerden hayal kurmaları istendiğinde hayal kuramadıkları; kursalar bile hayallerin gerçeklik sınırlarını aşmadıkları belirtilmiştir (Yalçın, 2010). Hayal kurmadaki kısıtlılık rüyalarda da görülmekte; aleksitimik bireylerin rüyaları günlük olayları içermektedir (Sifneos, 1988).

2.5.2.3. İşe Vuruk-İşlemsel Düşünme

Duygularını dile getirmekte oldukça zorluk yaşayan aleksitimik bireyler işevuruk-işlemsel düşünme durumuna rağmen yaşadıkları çevre ile iletişimlerini uyumlu yürütebilmektedirler (Oktay, 2010). Aleksitimik bireyler, yaşadıkları sorunlara daha hızlı çözüm getirmek istemekte ve bundan dolayı yaşadıkları soruna dair uzunca düşünememektedirler. Araştırmacılar, aleksitimik bireyleri daha çok insani duygulardan uzaklaşmış bir robot gibi olduklarını ifade etmektedirler (Bağcı, 2008). Aynı zamanda hem kendi sorunlarını inceleyemedikleri gibi hem de sürdürdükleri ilişkilerde yaşanan problemlerin derinine inmeden daha çok basit

problemlere yoğunlaşmaktadırlar. Bu tercihlerinden dolayı ise çevreleri onları oldukça uyumlu bireyler olarak tanımlamaktadırlar (Taylor, 1991; Akt. Koçak, 2003).

2.5.2.4. Dışa Dönük-Uyum Sağlamaya Yönelik Bilişsel Yapı

Sifneos (1988) aleksitimik bireylerin duygularının mimikleriyle yansımadığını, bağımlı kişiliklerinden dolayı çevreyle uyumlu olmaya daha çok dikkat ettiklerini, hassas bireyler olmadıklarını, ancak bazı durumlarda ince tutumlar sergilediklerini, zekalarını daha çok duygularından kaçınmak amacıyla kullandıklarını, aynı zamanda kendilerini özellikle güçsüz ve zayıf göstermeye çalıştıklarını, ama bazı konularda katı ve tekrar tekrar konuşmaya meyilli olduklarını belirtirken; çok nadir ağladıklarını, ağladıklarında ise oldukça yoğun düzeyde yaşadıklarını belirtmiştir. Belirtilen özelliklere ek olarak Taylor (1991), aleksitimik özellikleri olan bireylerin pragmatik bakış açısıyla hareket ettiklerini ve bundan dolayı çevreyle uyumlu hareket etme çabalarının dışa dönük davranışlar sergilemelerine neden olduğunu belirtmektedir. Çevredeki bireylerle oldukça uyumlu ve sorunsuz yaşadığı görülen aleksitimik bireylerin bu özelliği ise Mc Dougall (1982) tarafından ‘’yalancı normallik’’ şeklinde tanımlanmaktadır. Sorunlar karşısında diğerlerinin beklentilerine bağlı hareket etme ihtiyacı duyan aleksitimik bireyler, dış kontrol odaklı olarak nitelendirilmektedir. Araştırmalar sonucunda ortaya koyulan aleksitimik özellikler bireyin tanı alması için değil; aleksitimi düzeyinin saptanması adına önem taşımaktadır (Koçak, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1.Araştırma Modeli

Yaşları 18 ve üzeri olan bireylerin çocuklukta algıladıkları ebeveyn tutumları ile yetişkinlikte algıladıkları duygusal istismarın aleksitimi açısından incelenmesini ele alan çalışmadır.

3.2.Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini Türkiye genelinde Goole Forms, WatssApp, Instagram gibi uygulamalar üzerinden ulaştığımız 18 yaş ve üzeri kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Seçkisiz atama yoluyla oluşturulan örneklemin verileri sanal ortamlar üzerinden alınmakta ve saklı kalmaktadır. İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurul onayının ardından araştırma için hazırlanan anket ve formlar katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair bir onam formu verilmiş ve ardından anketler hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın toplam katılımcı sayısı ise 200 olarak belirlenmiştir.

3.3.Araştırmanın Hipotezleri

1. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile aleksitimi seviyesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyleri; cinsiyet, ebeveynlerin medeni durumları, ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve katılımcıların eğitim seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?

3.4.Veri Toplama Araçları

3.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, kardeş sayısı, büyüdüğü şehir ve aile ortamı, ebeveynlerin medeni hali, eğitimi ve hayatta olma durumu, bireyin ekonomik geliri, aile bireylerinde ve kendinde, hekim tarafından alınan herhangi bir psikolojik bozukluk tanısı olup olmadığına dair temel bilgilere ulaşmak amacıyla hazırlanan, toplam 18 soru içeren bilgi formudur.

3.4.2. Toronto Aleksitimi Ölçeği

Taylor ve arkadaşları tarafından 1985 yılında hazırlanan ölçek bireyin aleksitimik özelliklerini saptayan 26 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi kullanılan ölçekte 1(hiç katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum), 5 (tamamen katılıyorum) olarak değerlendirilmektedir (Dereboy, 1990). Duygu ve fiziksel duyumları ayırt etme becerisi, duyguları ifade edebilme yeteneği, hayal kurma ve işe vuruk düşünme olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır (Taylor & ark., 1985). Ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Güleç ve arkadaşları (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.4.3. Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi Ölçeği

Arrindell ve arkadaşları tarafından 1999 yılında geliştirilen ölçek 23 sorudan oluşmakta ve yetişkinlerin çocukluklarında kendi ebeveynlerinin davranışlarını nasıl algıladıklarını saptamaktadır. Ölçekte 4'lü likert tipi kullanılmaktadır. 1 (hiçbir zaman), 2 (arada sırada), 3 (sık sık) ve 4 (her zaman) olarak ifade edilmektedir. Aşırı koruyucu, reddedici ve duygusal sıcaklık olmak üzere 3 üç boyut içermektedir. Türkçeye uyarlaması Dirik ve arkadaşları tarafından 2004 yılında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılığı için Cronbach alfa değerleri hesaplanmış ve baba duygusal sıcalıklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik puanları sırayla 0,79, 0,73 ve 0,71 olarak bulunmuştur. Algılanan anne tutumu iç tutarlılık katsayıları ise duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik puanları ise sırayla 0,75, 0,72 ve 0,64 olarak saptanmıştır (Dirik, Yorulmaz ve Karancı, 2015).

3.4.4. Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği

Ersanlı ve arkadaşları tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilen ölçekte 61 madde yer almakta ve 5'li likert tipi kullanılmaktadır. 1 (tamamen katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum), 5 (tamamen katılıyorum) olmak üzere değerlendirilmektedir. Geçerlik ve güvenirlik çalışması için yaşları 18-30 olmak üzere toplam 200 birey ile gerçekleştirilen çalışmada maddeler incelenmiş ve altı maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. Araştırmalar sonucunda geliştirilen ölçeğin yetişkin bireylerde algılanan duygusal istismar düzeylerini saptamak amacıyla kullanılabileceğini kanıtlanmıştır. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa için gerçekleştirilen testler sonucunda iç tutarlılık katsayısı $\propto$=.95 bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışması için veri alınan katılımcılarla iki hafta ara ile

yeniden uygulanarak aralarındaki korelasyon katsayıları hesaplanarak sonuç r= .76 olarak saptanmıştır (Ersanlı, Yılmaz & Özcan, 2013).

3.5.Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 26.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan testler;

Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Verilerin analizinde normallik dağılım testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmış olup analiz sonucunda normallik varsayımları sağlandığından parametrik testlerden faydalanılmıştır. Bağımsız 2 grubun ortalamaları karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, 2'den fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında One-way ANOVA testi sonucu kullanılmıştır. ANOVA testi için varyans homojenliği için Levene testi ve grup farklılıkları için ise varyans homojenliği sağlanıyorsa ($p \geq 0.05$) Tukey HSD, varyans homojenliği sağlanmıyor ise ($p < 0.05$) Tamhane çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ölçeklerin ilişki analizinde Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik analizinde Cronbach's alpha katsayısı kullanılmıştır. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1. Sosyo-demografik özelliklerin dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	144	72,0
	Erkek	56	28,0
Toplam		200	100,0
Yaş	18-25 arası	102	51,0
	26-35 arası	61	30,5
	36 ve üzeri	37	18,5
Toplam		200	100,0
Medeni hal	Bekar	144	72,0
	Evli	56	28,0
Toplam		200	100,0
Eğitim	Lise ve altı	28	14,0
	Ön lisans	37	18,5
	Lisans	105	52,5
	Yüksek lisans ve üzeri	30	15,0
Toplam		200	100,0
Doğum sırası	Tek çocuk	8	4,0
	En büyük çocuk	88	44,0
	En küçük çocuk	65	32,5
	Ortanca çocuk	39	19,5
Toplam		200	100,0
Çocukluk yaşama yeri	Köy/Kasaba	23	11,5
	İlçe	65	32,5
	İl	43	21,5
	Büyük şehir	69	34,5
Toplam		200	100,0
Çocuklukta büyüten kişi	Anne	19	9,5
	Anne-Baba	165	82,5
	Anneanne/Babaanne-Dede	12	6,0
	Bakıcı	4	2,0
Toplam		200	100,0

Araştırmamızda 200 katılımcının verileri incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %72'sinin kadın, %28'inin erkek; %51'inin 18-25 yaş arasında, %30,5'inin 26-35 yaş arasında ve %18,5'inin ise 36 yaş ve üzerinde olduğu; %14'ünün lise ve altında, %18,5'inin ön lisans, %52,5'inin lisans ve %15'inin ise yüksek lisans ve üzerinde eğitimli olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Anne-baba durumlarına ilişkin genel özelliklerin dağılımı

		n	%
Anne-Baba Durum	Anne sağ	5	2,5
	Anne-baba sağ	190	95,0
	Anne-baba sağ değil	5	2,5
Toplam		200	100,0
Anne-Baba hayattalar ise birlikte olma durumu	Birlikte	154	79,0
	Vefat	19	9,7
	Ayrı	22	11,3
Toplam		195	100,0
Anne eğitimi	Okur-yazar değil	66	33,0
	İlkokul	35	17,5
	Ortaokul	58	29,0
	Lise	16	8,0
	Ön lisans ve üzeri	25	12,5
Toplam		200	100,0
Baba eğitimi	Okur-yazar değil	51	25,5
	İlkokul	42	21,0
	Ortaokul	61	30,5
	Lise	11	5,5
	Ön lisans ve üzeri	35	17,5
Toplam		200	100,0
Ekonomik gelir durumu	Düşük	11	5,5
	Orta	156	78,0
	Yüksek	33	16,5
Toplam		200	100,0

Katılımcıların anne-baba durumlarına ilişkin genel özelliklerin dağılımı incelendiğinde katılımcıların %95'inin anne-babasının sağ olduğu; %79'unun anne-babasının birlikte olduğu görülmektedir. Bireylerin %17,5'inin annelerinin ilkokul,

%29'unun ortaokul, %8'inin lise ve %12,5'inin ön lisans düzeyinde eğitimli olduğu bununla birlikte annelerin %33'ünün okur-yazar olmadığı; bireylerin %21'inin babalarının ilkokul, %30,5'inin ortaokul, %5,5'inin lise v %17,5'inin ön lisans ve üzerinde eğitimli olduğu bununla birlikte babaların %25,5'inin okur-yazar olmadığı; bireylerin %5,5'inin ekonomik gelirinin düşük, %78'inin orta ve %16,5'inin ise ekonomik gelir düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 2'de anne-baba durumlarına ilişkin genel özelliklerin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 3. Bireylerin genel özelliklerine ait dağılım

		n	%
Yaşama şekli	Yalnız	12	6,0
	Ailemle/ailemden biriyle	126	63,0
	Kız/erkek arkadaşımla	2	1,0
	Evliyim ve eşimle	56	28,0
	Bir arkadaşımla/arkadaşlarımla	4	2,0
Toplam		200	100,0
Aile içerisinde kendini ifade etme	Evet	151	75,5
	Hayır	49	24,5
Toplam		200	100,0
Sürekli tedavi olmayı gerektiren bir hastalık	Evet	14	7,0
	Hayır	186	93,0
Toplam		200	100,0
Herhangi bir psikiyatrik tanı	Evet	33	16,5
	Hayır	167	83,5
Toplam		200	100,0
Herhangi bir psikotrop ilaç kullanma	Evet	14	7,0
	Hayır	186	93,0
Toplam		200	100,0
Ailenizde psikiyatrik tanı	Evet	33	16,5
	Hayır	167	83,5
Toplam		200	100,0

Araştırmada bireylerin %63'ünün ailesiyle birlikte, %28'inin eşiyle birlikte yaşadığı; %75,5'inin aile içinde kendini ifade ettiği; %7'sinin sürekli tedavi olmayı gerektiren bir hastalığı olduğu; %16,5'inin psikiyatrik tanısı olduğu; %7'sinin

psikotrop ilaç kullandığı; %16,5'inin ise ailesinde psikiyatrik tanısı olduğu görülmektedir. Tablo 3'de bireylerin genel özelliklerine ait dağılım gösterilmiştir.

Tablo 4. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait tanımlayıcı istatistikler

	N	$\bar{X}$	SS	Minimum	Maksimum
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi					
Anne	200	47,63	6,07	28	70
Baba	200	45,51	7,13	26	64
Duygusal İstismar	200	114,95	40,39	61	249
Toronto Aleksitimi					
Duygu İletişiminde Zorluk	200	19,10	5,06	8	36
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	200	20,57	6,42	8	40
Hayal kurmaktan yoksun	200	17,67	2,19	11	23

Araştırmada çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait tanımlayıcı istatistikleri değerlendirildiğinde;Çocuklukta algılanan anne biçimi ortalama puanı 47.63, algılanan baba ortalama puanı 45.51; duygusal istismar ortalama puanı 114.95; Toronto aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı 19.10, duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı 20.57 ve hayal kurmaktan yoksun ortalama puanı 17.67 olarak görülmektedir.

Tablo 5. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait normallik dağılım analizi

	Kolmogorov-Smirnov			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
	Test istatistiği	sd	p		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi					
Anne	0,100	184	0,000	0,431	1,795
Baba	0,071	184	0,009	0,210	0,048
Duygusal İstismar	0,163	184	0,000	1,063	0,519
Toronto Aleksitimi					
Duygu İletişiminde Zorluk	0,063	184	0,002	0,395	0,646
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	0,087	184	0,002	0,311	-0,117
Hayal kurmaktan yoksun	0,098	184	0,000	-0,115	0,514

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarına ait ait normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirildiğinde; normal dağılım göstermemiştir ($p<0.05$). Ancak puanın normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımlarından basıklık ve çarpıklık değerlerinin ±2 arasında olmasından dolayı çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve Toronto Aleksitimi ölçek puanlarına ait verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Tablo 6. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması

	Cinsiyet				t	p
	Kadın (n=144)		Erkek (n=56)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	47,62	6,46	47,68	4,96	-0,063	0,950
Baba	44,75	7,47	47,46	5,79	-2,443	0,015*
Duygusal İstismar	114,17	39,88	116,95	41,97	-0,436	0,663
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	18,89	5,27	19,64	4,45	-0,948	0,344
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,96	6,46	22,15	6,10	-2,184	0,030*
Hayal kurmaktan yoksun	17,52	2,29	18,05	1,88	-1,565	0,119

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları cinsiyete göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde; Erkeklerin çocuklukta algılanan baba tutumu ortalama puanı ($\bar{X}: 47.46, SS: 5.79$) anlamlı olarak kadınların ortalama puanından ($\bar{X}: 44.75, SS: 7.47$) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -2.443, p: 0.015, p≤0.05). Erkeklerin aleksitmi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı ($\bar{X}: 22.15, SS: 6.10$) anlamlı olarak kadınların ortalama puanından ($\bar{X}: 19.96, SS: 6.46$) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -2.184, p: 0.030, p≤0.05). Bununla birlikte çocuklukta algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanları bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 6'da Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 7. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

	Yaş						F	p
	18-25 arası (n=102)		26-35 arası (n=61)		36 ve üzeri (n=37)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi								
Anne	48,18	5,70	47,00	6,23	47,19	6,77	0,839	0,434
Baba	45,84	6,63	45,36	6,71	44,85	9,05	0,280	0,756
Duygusal İstismar	119,80	45,24	101,89	27,80	123,08	39,54	4,860	0,009**
Toronto Aleksitimi								
Duygu İletişiminde Zorluk	19,67	4,70	18,35	5,30	18,73	5,53	1,424	0,243
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	22,45	6,19	17,76	5,75	20,02	6,45	11,439	0,000***
Hayal kurmaktan yoksun	17,76	2,15	17,54	2,01	17,61	2,60	0,206	0,814

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları yaş gruplarına göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; Duygusal istismar ortalama puanı bireylerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(2, 197): 4.860, p: 0.009). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi yaş grubu arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, 26-35 yaş arasındaki bireylerin duygusal istismar ortalama puanı ($\bar{X}$: 101.89, SS: 27.80) anlamlı olarak 18-25 yaş ve 36 yaş ve üzerindeki bireylerin ortalama puanından düşük olduğu görülmektedir. Aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı bireylerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(2, 197): 11.139, p: 0.001). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi yaş grubu arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, 18-25 yaş arasındaki bireylerin

duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı ($\bar{X}$: 22.45, SS: 6.19) anlamlı olarak 26-35 yaş arasındaki bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebeveynlik tutumu ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanlar bireylerin yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 7'de Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin yaş gruplarına göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 8. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin medeni durumuna göre karşılaştırılması

	Medeni durum				t	p
	Bekar (n=144)		Evli (n=56)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	48,17	5,27	46,27	7,63	1,711	0,091
Baba	45,90	6,85	44,53	7,79	1,220	0,224
Duygusal İstismar	118,09	41,94	106,86	35,16	1,776	0,077
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	19,10	4,95	19,08	5,36	0,035	0,972
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	21,50	6,28	18,17	6,19	3,377	0,001**
Hayal kurmaktan yoksun	17,75	2,16	17,46	2,26	0,815	0,416

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları medeni durumlarına göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde; Bekar bireylerin aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı ($\bar{X}$: 21.50, SS: 6.28) anlamlı olarak evli bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 18.17, SS: 6.19) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): 3.377, p: 0.001, p≤0.001). Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebeveynlik tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanlar bireylerin medeni durumları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 8'de çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin medeni durumuna göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 9. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması

	Eğitim								F	p
	Lise ve altı (n=28)		Ön lisans (n=37)		Lisans (n=105)		Yüksek lisans ve üzeri (n=30)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi										
Anne	45,04	7,06	47,32	5,83	48,27	5,36	48,23	7,25	2,265	0,082
Baba	46,68	8,75	44,61	6,46	46,16	6,94	43,27	6,65	1,749	0,158
Duygusal İstismar Toronto Aleksitimi	109,14	33,67	114,65	39,57	120,41	43,22	101,60	34,19	1,953	0,122
Duygu İletişiminde Zorluk	19,14	5,20	19,44	3,82	18,96	5,43	19,10	5,12	0,082	0,970
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,93	6,24	20,71	4,85	21,89	6,55	16,37	6,21	6,342	0,000***
Hayal kurmaktan yoksun	17,93	2,48	17,50	1,70	17,54	2,11	18,07	2,70	0,650	0,584

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları eğitim düzeylerine göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; Aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı bireylerin eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(3, 197): 6.342, p: 0.000, p≤0.001). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi eğitim düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi

sonuçlarına göre, ön lisans ((X:) ̄20.71,SS:4.85) ve lisans düzeyinde eğitimli bireylerin duygu tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı ((X:) ̄21.89,SS:6.55) anlamlı olarak yüksek lisans ve üzeri düzeyde eğitimli bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebevenlik biçimi, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanları bireylerin eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 9'da çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 10. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin doğum sırasına göre karşılaştırılması

	Doğum sırası								F	p
	Tek çocuk (n=8)		En büyük çocuk (n=88)		En küçük çocuk (n=65)		Ortanca çocuk (n=39)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi										
Anne	48,88	8,10	47,67	7,21	48,18	4,19	46,38	5,46	0,841	0,473
Baba	43,63	6,76	45,42	8,01	45,82	6,33	45,59	6,55	0,232	0,874
Duygusal İstismar	102,38	39,86	115,32	41,94	112,98	38,45	119,95	40,83	0,508	0,677
Toronto Aleksitimi										
Duygu İletişiminde Zorluk	18,13	6,27	18,97	5,52	19,24	4,28	19,34	5,07	0,162	0,922
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	21,00	5,18	20,16	6,56	21,47	6,58	19,91	6,12	0,692	0,558
Hayal kurmaktan yoksun	17,25	1,39	17,58	2,36	17,70	2,23	17,89	1,88	0,274	0,844

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları doğum sırasına göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde, gruplar arasında ölçek ortalama puanları açısından istatistiksel anlamlı bir farklılık görülmemektedir (p>0.05).

Tablo 11. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin çocukluk yaşama yerine göre karşılaştırılması

	Çocukluk yaşama yeri								F	p
	Köy/Kasaba (n=23)		İlçe (n=65)		İl (n=43)		Büyükşehir (n=69)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi										
Anne	45,96	5,47	47,43	5,26	47,35	7,11	48,57	6,22	1,188	0,316
Baba	42,48	4,00	47,12	7,39	46,12	7,27	44,63	7,28	3,037	0,030*
Duygusal İstismar	110,57	40,31	119,22	34,96	121,95	50,63	108,01	37,56	1,451	0,229
Toronto Aleksitimi										
Duygu İletişiminde Zorluk	19,37	4,43	19,18	4,62	20,95	5,30	17,77	5,21	3,681	0,013*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,08	4,85	21,71	5,54	21,56	7,63	19,37	6,64	2,283	0,080
Hayal kurmaktan yoksun	17,10	1,40	17,97	2,09	17,86	2,62	17,45	2,18	1,270	0,286

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları yaşama yerine göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; Çocuklukta algılanan baba tutumu ortalama puanı bireylerin çocukluktaki yaşam yerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(3, 197): 3.037, p: 0.030, p≤0.05). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir

(p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi yaşam yeri grubu arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, çocuklukta ilçede yaşayan bireylerin algılanan baba tutumu ortalama puanı ($\overline{X}$: 47.12, SS: 7.39) anlamlı olarak köy/kasabada yaşayan bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı bireylerin çocukluktaki yaşam yerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(3, 197): 3.681, p: 0.013, p≤0.05). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi yaşam yeri grubu arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, çocuklukta ilde yaşayan bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı ($\overline{X}$: 20.95, SS: 5.30) anlamlı olarak büyükşehirde yaşayan bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanları bireylerin çocukluktaki yaşam yerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 11'de çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin çocukluk yaşama yerine göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 12. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin anne eğitimine göre karşılaştırılması

	Anne eğitimi											
	Okur-yazar değil (n=66)		İlkokul (n=35)		Ortaokul (n=58)		Lise (n=16)		Ön lisans ve üzeri (n=25)		F	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi												
Anne	48,00	6,96	47,26	5,75	48,52	5,16	46,56	3,29	45,84	7,11	1,074	0,370
Baba	45,17	7,11	48,57	7,83	44,89	6,39	40,50	5,68	46,80	6,91	4,192	0,003**
Duygusal İstismar Toronto Aleksitimi	120,71	36,23	121,60	50,92	105,28	35,20	98,88	37,65	123,12	42,97	2,357	0,055
Duygu İletişiminde Zorluk	18,93	4,31	21,24	5,52	19,19	5,61	16,19	3,12	18,16	4,94	3,280	0,012*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,94	6,10	22,20	5,66	19,97	6,86	18,31	5,00	22,80	7,33	2,144	0,077
Hayal kurmaktan yoksun	17,56	1,84	17,38	2,40	18,13	2,42	18,19	2,29	16,96	1,97	1,735	0,144

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları anne eğitim düzeylerine göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; çocuklukta algılanan baba tutumu ortalama puanı bireylerin anne eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(4, 196): 4.192, p: 0.003, p≤0.01). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi anne eğitim düzeyi arasında olduğunu tespit

etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ilkokul ($\overline{X}: 48.57, SS: 7.83$) ve ön lisans ve üzerinde eğitimli bireylerin algılanan anne tutumu ortalama puanı ($\overline{X}: 46.80, SS: 6.91$) anlamlı olarak lişe düzeyinde eğitimli bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı bireylerin anne eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(4, 196): 3.280, p: 0.012, p≤0.05). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağılmadığı tespit edilmiştir (p<0.05). Gruplar arası farklılığın hangi anne eğitim düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ilkokul düzeyinde eğitimli bireylerin anne tutumu ortalama puanı ($\overline{X}: 21.24, SS: 5.52$) anlamlı olarak lise düzeyinde eğitimli bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer ortalama puanları bireylerin anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 12'de çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin anne eğitimine göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 13. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin baba eğitimine göre karşılaştırılması

	Baba eğitimi											
	Okur-yazar değil (n=51)		İlkokul (n=42)		Ortaokul (n=61)		Lise (n=11)		Ön lisans ve üzeri (n=35)		F	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi												
Anne	47,43	6,33	47,31	6,58	48,33	5,20	49,45	6,85	46,54	6,28	0,771	0,545
Baba	45,10	6,28	46,33	7,89	45,27	7,04	44,18	11,09	45,97	6,25	0,327	0,859
Duygusal İstismar	124,53	44,09	102,88	32,67	117,08	42,60	113,64	44,23	112,14	35,91	1,770	0,137
Toronto Aleksitimi												
Duygu İletişiminde Zorluk	19,09	3,91	20,27	5,70	19,87	5,14	16,18	6,24	17,26	4,58	3,118	0,016*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,99	5,80	19,85	6,82	21,07	6,52	21,18	8,17	21,20	6,25	0,435	0,783
Hayal kurmaktan yoksun	17,78	1,87	17,75	1,92	17,88	2,46	16,55	2,30	17,38	2,36	1,067	0,374

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları baba eğitim düzeylerine göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; Aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı bireylerin baba eğitimi düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(4, 196): 3.118, p: 0.016, p≤0.05). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen

dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi baba eğitim düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ilkokul düzeyinde eğitimli bireylerin baba tutumu ortalama puanı ($\bar{X}: 20.27, SS: 5.70$) anlamlı olarak lise ve ön lisans ve üzeri düzeyde eğitimli bireylerin ortalama puanından yüksek; ortaokul düzeyinde eğitimli bireylerin baba tutumu ortalama puanı ($\bar{X}: 19.87, SS: 5.14$) anlamlı olarak lise ve ön lisans ve üzeri düzeyde eğitimli bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebevenlik tutumu, duygusal istismar ve aleksitmi diğer alt boyut ortalama puanları bireylerin baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05). Tablo 13'de çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin baba eğitimine göre karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 14. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin ekonomik gelir düzeyine göre karşılaştırılması

	Ekonomik gelir düzeyi						F	p
	Düşük (n=11)		Orta (n=156)		Yüksek (n=33)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi								
Anne	49,91	4,04	47,34	5,74	48,27	7,86	1,142	0,321
Baba	43,64	4,74	45,68	7,22	45,33	7,46	0,433	0,649
Duygusal İstismar	164,09	37,77	115,33	39,98	96,73	27,98	12,883	0,000***
Toronto Aleksitimi								
Duygu İletişiminde Zorluk	18,75	2,46	19,53	5,09	17,15	5,19	3,101	0,047*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	24,34	3,46	20,63	6,66	19,05	5,52	2,881	0,058
Hayal kurmaktan yoksun	17,09	1,11	17,80	2,15	17,23	2,56	1,320	0,269

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları ekonomik gelir düzeyine göre tek yönlü varyans analizi testi ile değerlendirildiğinde; duygusal istismar

ortalama puanı bireylerin ekonomik gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(2, 198): 12.883, p: 0.000, p≤0.001). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi ekonomik gelir düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ekonomik düzeyi düşük olan bireylerin duygusal istismar ortalama puanı ($\overline{X}$: 164.09, SS: 37.77) anlamlı olarak ekonomik düzeyi orta ve yüksek düzeyde olan bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı bireylerin ekonomik gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F(2, 198): 3.101, p: 0.047, p≤0.05). Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile test edilmiş ve varyansların homojen dağıldığı tespit edilmiştir (p>0.05). Gruplar arası farklılığın hangi ekonomik gelir düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ekonomik düzeyi orta düzeyde olan bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı ($\overline{X}$: 19.53, SS: 5.09) anlamlı olarak ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebeveynlik tutumu ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanları bireylerin ekonomik gelir düzeyi arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Tablo 15. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin aile içinde kendini ifade etme durumuna göre karşılaştırılması

	Aile içerisinde kendini ifade etme				t	p
	Evet (n=151)		Hayır (n=49)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	46,66	5,54	50,63	6,66	-4,139	0,000***
Baba	45,00	6,62	47,09	8,41	-1,589	0,117
Duygusal İstismar	104,90	31,82	145,90	47,98	-5,595	0,000***
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	18,69	4,97	20,35	5,15	-2,010	0,046*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,18	5,62	24,85	6,88	-5,790	0,000***
Hayal kurmaktan yoksun	17,64	2,14	17,75	2,35	-0,300	0,765

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları aile içinde kendini ifade etme durumuna göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde; Aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerin çocuklukta algılanan anne tutumu ortalama puanı ($\bar{X}$: 50.63, SS: 6.66) anlamlı olarak aile içinde kendini ifade eden bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 46.66, SS: 5.54) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -4.139, p: 0.000, p≤0.001). Aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerin duygusal istismar ortalama puanı ($\bar{X}$: 145.90, SS: 47.98) anlamlı olarak aile içinde kendini ifade eden bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 104.90, SS: 31.82) yüksek olduğu görülmektedir (t(62,27): -5.595, p: 0.000, p≤0.001). Aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı ($\bar{X}$: 20.35, SS: 5.15) anlamlı olarak aile içinde kendini ifade eden bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 18.69, SS: 4.97) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -2.010, p: 0.046, p≤0.05). Aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerin duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı ($\bar{X}$: 24.85, SS: 6.88) anlamlı olarak aile içinde kendini ifade eden bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}$: 19.18, SS: 5.62) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -5.790, p: 0.000, p≤0.001). Bununla birlikte çocuklukta algılanan baba tutumu ve aleksitimi alt

boyutlarından hayal kurmaktan yoksun ortalama puanı bireylerin aile içerisinde kendini ifade etme durumu arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Tablo 16. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin tedavi olmayı gerektiren hastalık durumuna göre karşılaştırılması

	Sürekli tedavi olmayı gerektiren bir hastalık				t	p
	Evet (n=14)		Hayır (n=186)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	48,64	6,38	47,56	6,05	0,644	0,521
Baba	43,11	6,02	45,69	7,19	-1,311	0,192
Duygusal İstismar	120,71	43,05	114,51	40,27	0,553	0,581
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	16,21	4,37	19,31	5,05	-2,234	0,027*
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	20,36	8,65	20,59	6,25	-0,097	0,924
Hayal kurmaktan yoksun	17,93	1,38	17,65	2,24	0,463	0,644

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları sürekli tedavi olmayı gerektiren hastalık durumuna göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde; Sürekli tedavi olmayı gerektiren hastalığı olmayan bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı ($\bar{X}: 19.31, SS: 5.05$) anlamlı olarak tedavi olmayı gerektiren hastalığı olan bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}: 16.21, SS: 4.37$) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -2.234, p: 0.027, p≤0.05). Bununla birlikte çocuklukta algılanan ebeveynlik tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanı bireylerin tedavi olmayı gerektiren hastalık durumu arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Tablo 17. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı alma durumuna göre karşılaştırılması

	Herhangi bir psikiyatrik tanı				t	p
	Evet (n=33)		Hayır (n=167)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	48,76	6,71	47,41	5,93	1,164	0,246
Baba	48,00	7,47	45,02	6,98	2,215	0,028*
Duygusal İstismar	121,06	43,88	113,74	39,69	0,952	0,342
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	16,95	5,44	19,52	4,88	-2,710	0,007**
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	21,34	7,64	20,42	6,17	0,755	0,451
Hayal kurmaktan yoksun	18,11	1,78	17,58	2,26	1,279	0,203

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları psikiyatrik tanı durumuna göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde; Psikiyatrik tanısı olan bireylerin çocuklukta algılanan anne tutumu ortalama puanı ($\bar{X}: 48.00, SS: 7.47$) anlamlı olarak psikiyatrik tanısı olmayan bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}: 45.02, SS: 6.98$) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): 2.215, p: 0.028, p≤0.05). Psikiyatrik tanısı olmayan bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı ($\bar{X}: 19.52, SS: 4.88$) anlamlı olarak psikiyatrik tanısı olan bireylerin ortalama puanından ($\bar{X}: 16.95, SS: 5.44$) yüksek olduğu görülmektedir (t(198): -2.710, p: 0.007, p≤0.01). Bununla birlikte çocuklukta algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanı bireylerin psikiyatrik tanı durumu arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05).

Tablo 18. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin psikotrop ilaç kullanma durumuna göre karşılaştırılması

	Herhangi bir psikotrop ilaç kullanma				t	p
	Evet (n=14)		Hayır (n=186)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	47,86	7,26	47,62	5,99	0,142	0,887
Baba	45,68	7,62	45,50	7,12	0,091	0,928
Duygusal İstismar	115,50	42,56	114,90	40,34	0,053	0,958
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	16,86	4,88	19,27	5,04	-1,727	0,086
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	21,21	9,07	20,52	6,21	0,281	0,783
Hayal kurmaktan yoksun	17,86	1,61	17,65	2,23	0,337	0,737

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Araştırmada bireylerin çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi boyutları ortalama puanları psikotrop ilaç kullanma durumuna göre bağımsız örneklem t testi ile değerlendirildiğinde, anlamlı farklılık görülmemektedir (p>0.05).

Tablo 19. Çocuklukta algılanan ebeveynlik biçimi, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçek puanlarının bireylerin ailede hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı alma durumuna göre karşılaştırılması

	Ailede psikiyatrik bozukluk tanısı				t	p
	Evet (n=33)		Hayır (n=167)			
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi						
Anne	48,79	6,66	47,41	5,94	1,196	0,233
Baba	45,71	7,43	45,47	7,09	0,176	0,861
Duygusal İstismar	112,97	44,11	115,34	39,74	-0,307	0,759
Toronto Aleksitimi						
Duygu İletişiminde Zorluk	17,91	4,95	19,33	5,06	-1,477	0,141
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	19,74	6,69	20,73	6,37	-0,807	0,420
Hayal kurmaktan yoksun	18,23	1,91	17,55	2,23	1,631	0,104

Bağımsız örneklem t testi, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Tablo 20. Çocuklukta algılanan ebeveynlik, duygusal istismar ve toronto aleksitimi ölçekleri arasındaki korelasyon analizi

		ÇAEBÖ-Anne	ÇAEBÖ-Baba	Duygusal İstismar	Duygu İletişiminde Zorluk	Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	Hayal kurmaktan yoksun
ÇAEBÖ-Anne	r	1					
	p						
ÇAEBÖ-Baba	r	**.345*** **	1				
	p	**.000**					
Duygusal İstismar	r	**.313*** **	**.183*** **	1			
	p	**.000**	**.009**				
Duygu İletişiminde Zorluk	r	**-.166*** *	-.042	**.185*** **	1		
	p	**.019**	.551	**.009**			
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	r	**.262*** **	**.297*** **	**.523*** **	**.164*** *	1	
	p	**.000**	**.000**	**.000**	**.020**		
Hayal kurmaktan yoksun	r	.134	.026	.068	-.056	.085	1
	p	.059	.713	.339	.428	.234	

Pearson korelasyon, *p≤0.05, **p≤0.01, ***p≤0.001

Tablo 21. Ölçeklerin güvenilirlik analizi

	Cronbach's Alpha	Madde sayısı
Çocuklukta Algılanan Ebeveynlik Biçimi		
Anne	0,669	23
Baba	0,656	23
Duygusal İstismar	0,970	61
Toronto Aleksitimi		
Duygu İletişiminde Zorluk	0,682	8
Duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk	0,831	8
Hayal kurmaktan yoksun	0,625	6

Ölçekte kullanılan maddelerin tamamına ve faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's alfa yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği araştırılır. Ölçekte yer alan soruların varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunur. 0 ile 1 arasında değer alır. 0.60- 0.80 arası oldukça güvenilir, 0.80–1.00 arası çok yüksek güvenirliktedir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin korelasyonları 0.30'un altında olmamasına dikkat edilir. Bu değerin altında yer alan maddeler güvenilirlik analizinde yer almaz. Bu şekilde çocuklukta algılananan ebeveynlik tutumu, duygusal istismar ve Toronto aleksitimi ölçeği için güvenirlik analizi uyguladığımızda; minimum Cronbach's alfa katsayısının 0.60'dan yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç olarak uygulanılan bu ölçek, ölçülmek istenilen olguyu çok iyi bir şekilde ölçmektedir ve bu ölçeğin çok güvenilir olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları ve yetişkinlikte algılanan duygusal istismarın aleksitimi ile ilişkisini incelemektir. Araştırmada, algılanan ebeveyn tutumları ve algılanan duygusal istismar düzeyi yordayıcı; aleksitimi düzeyleri ise yordanan değişkenlerdir. Araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri analizi ile saptanan sonuçlar bu bölümde literatürde bulunan diğer araştırmaların bulgularıyla yeniden yorumlanacaktır.

Analizler sonucunda, erkek bireylerin algılanan baba tutumu ortalama puanlarının anlamlı olarak kadın bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu tespit edilmiştir. 14-18 yaş ve 21-30 yaş arasındaki katılımcılarla gerçekleştirilen bir çalışmada ergen yaş grubundaki katılımcıların babadan algıladıkları duygusal sıcaklığın genç kızlarda genç erkeklere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Demir, 2018). Belirtilen sonuç çalışmamızı bu yönüyle desteklememektedir. Ergen yaş grubu ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise katılımcıların algılanan ebeveyn tutumlarına ait alt boyutların katılımcıların cinsiyetine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (Ölmez, 2019).

Analizler sonucunda erkek bireylerin aleksitimi alt boyutlarında duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanlarının, anlamlı olarak kadın bireylerin ortalama puanından yüksek olduğu saptanmıştır. 18 yaş ve üzeri bireylerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada cinsiyetler arası karşılaştırma yapılarak katılımcıların aleksitimi ortalama puanlarında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Analiz sonucunda, erkek katılımcıların aleksitimi düzeylerinin kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Bağci, 2008). Belirtilen sonuç, çalışmamızı bu yönüyle desteklemektedir. Ayrıca bir başka araştırmacı tarafından aleksitimi ve cinsiyetin %99 oranında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak erkek bireylerin kadın bireylere oranla aleksitimi geliştirme ihtimallerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Uran, 2016). Belirtilen sonuç araştırmamızın analiziyle paralellik göstermektedir. Aynı zamanda bağlanma stilleri ve aleksitimi arasındaki ilişkiyi ele alan bir başka araştırma sonucunda erkek katılımcıların aleksitimi alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların kadın katılımcıların ortalama puanlarına oranla yüksek olduğu araştırmamızın sonucunu

destekler niteliktedir (Karabulut, 2019). Yetişkin bireylerin aleksitimi düzeyleri ile öz-şefkat seviyeleri arasındaki ilişkinin ele alındığı bir araştırmada, katılımcıların aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanları ile katılımcıların cinsiyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda erkek cinsiyetinde olmak ile duyguları tanımada güçlük seviyelerinin anlamlı düzeyde arttırdığını kanıtlanmaktadır (Özaydın, 2020).

Katılımcıların duygusal istismar ortalama puanları bireylerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yaş grupları arasındaki farklılığın hangi yaş grubu arasında olduğunu tespit etmek için yapılan analizler sonucunda 26-35 yaş arasındaki bireylerin, duygusal istismar ortalama puanlarının anlamlı olarak 18-25 yaş grubu ve 36 yaş ve üzeri katılımcıların ortalama puanından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yetişkinlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ve sosyotropik-otonomik özellikleri ve takıntılı olma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sonucunda katılımcıların algıladıkları duygusal istismar seviyesi ile yaşları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Analizler sonucunda 46 yaş ve üstündeki katılımcılarla 26-35 yaş aralığı ve 18-25 yaş aralığında bulunan katılımcıların duygusal istismar düzeylerinde anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir (Seçkiner, 2016). Araştırmanın sonuçları analizlerle paralellik göstermektedir.

Aleksitimi alt boyutlarından olan duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı bireylerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanlarının 26-35 yaş aralığındaki katılımcıların ortalama puanlarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukluk dönemi travmatik yaşantıların somatizasyon ve aleksitimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma, katılımcıların aleksitimi düzeyleri ve yaşları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Analizler sonucunda, 20-29 yaş arasındaki katılımcıların aleksitimi düzeylerinin ortalama puanı 40-49 yaş arasındaki katılımcıların ortalama puanlarına oranla daha yüksek bulunmuştur (Baylan, 2019). Her iki araştırmanın incelemelerinin sonucu paralellik göstermektedir.

Bekar katılımcıların evli katılımcılara oranla aleksitimi alt boyutları olan duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürde analiz sonucunu destekleyen herhangi bir araştırma

bulunmamakla birlikte aksini kanıtlayan bir araştırma da bulunmamaktadır. Yine de, katılımcıların aleksitimi alt boyut puanları ve toplam puanları ile katılımcıların medeni durumları değişken alınarak gerçekleştirilen bir çalışmadaki sonuçlar çalışmamızın analiz sonucunun aksini söylememektedir. Diğer çalışmanın sonucunda evli ve bekar katılımcılarla gerçekleştirilen çalışmada analiz sonuçları medeni durum ile aleksitimi alt boyutları puanlarının ve toplam puanların anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermektedir (Özaydın, 2020).

Aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanı katılımcıların eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gruplar arasındaki farklılığın hangi eğitim düzeyi arasında olduğunu tespit etmek için yapılan test sonuçlarında, ön lisans ve lisans düzeyinde eğitimli katılımcıların duygu tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanlarının anlamlı olarak yüksek lisans ve üzeri düzeyde eğitimli katılımcıların ortalama puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ve somatik belirtileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, katılımcıların eğitim düzeyleri ile aleksitimi ortalama puanları incelenmiştir. Analizler sonucunda, katılımcıların artan eğitim seviyelerine bağlı olarak aleksitimi ortalama puanlarında düşme eğilimi olduğu saptanmıştır (Haktanır, 2020). Belirtilen sonuç çalışmamızın analizlerini desteklemektedir. Çocukluk dönemi travmalarının somatizasyonunda aleksitiminin rolünü ele alan bir araştırma, katılımcıların eğitim seviyeleri ile aleksitimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda katılımcıların eğitim seviyelerinin aleksitimi üstünde anlamlı farklılık göstermediği kanıtlanmıştır (Baylan, 2019). Belirtilen sonuç, elde edilen sonucun aksini savunmamaktadır. Aynı şekilde yetişkin katılımcılarla bireylerin bağlanma biçimleri ve kendilik algısı ile ilgili gerçekleştirilen bir araştırma katılımcıların duygularını tanıma ve ifade etmede güçlük, aleksitimi ortalama puanlarının katılımcıların eğitim seviyesi değişkeniyle farklılaşmasını incelemiştir. Analizler sonucunda katılımcıların eğitim seviyeleri ile aleksitimi arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (Oktay, 2010). Belirtilen analiz sonucu araştırmamızın sonucunu desteklemese de aksini belirtmemektedir.

Katılımcıların algıladıkları baba tutumlarının çocukluk döneminde nerede yaşadıklarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen detaylı analizler ile gruplar arasındaki farklılığın hangi yaşam yeri grubu arasında olduğunu

tespit etmek için Tukey HSD testiyle, çocukluk döneminde ilçede büyüyen katılımcıların algılanan baba tutumu ortalama puanlarının anlamlı şekilde köy/kasabada büyüyen katılımcılara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile nerede yaşadıklarını yordayan herhangi bir araştırma bulunmamaktadır.

Katılımcıların aleksitimi alt boyutlarından olan duygu iletişiminde zorluk ortalama puanlarının çocukluk döneminde yaşadıkları yere göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Gerçekleştirilen detaylı analizler sonucunda gruplar arasındaki farklılığın hangi yaşam yeri grubu arasında olduğu tespit edilmiştir. Analizler sonucunda çocuk dönemini ilde geçiren katılımcıların duygu iletişiminde zorluk ortalama puanlarının çocukluğunda büyük şehirde yaşayan katılımcıların ortalama puanından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İntörn hemşirelik öğrencilerinde nomofobi ve aleksitimi ilişkisinin değerlendirildiği bir çalışmada katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile aleksitimi ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda katılımcıların yaşadıkları yer, cinsiyetleri, medeni durumları, anne-baba eğitim düzeyleri, ikametgah yerleri ile aleksitimi alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (Akın, 2021). Belirtilen sonuç çalışmamızı desteklemese de aksini ispat etmemektedir.

Ayrıca çocukluk döneminde algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyutları ortalama puanlarında katılımcıların çocukluk döneminde yaşadığı yere göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Literatürde katılımcıların yaşadıkları yer ile çocukluk döneminde algıladıkları anne tutumu ve aleksitimi diğer alt boyutları arasında gerçekleştirilen bir analiz bulunmamaktadır. Ancak duygusal istismar mağduru olan ve olmayan ergen yaş grubunda benlik algıları ve kaygı seviyeleri ile depresyonun karşılaştırıldığı bir çalışmada duygusal istismar seviyeleri ile katılımcıların yaşadıkları yerler arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda katılımcıların hayatlarını uzun süre geçirdikleri yerler ile algıladıkları duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gerçekleştirilen detaylı analizler sonucunda hayatlarını köyde geçiren katılımcıların anneleri tarafından algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin hayatlarını şehirde geçiren katılımcıların ortalama puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca hayatlarını köyde geçiren katılımcıların babaları tarafından algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin

yaşamlarını şehirde geçiren katılımcıların ortalama puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda hayatlarını köyde geçiren katılımcıların ailelerinden algıladıkları duygusal istismar seviyelerinin hayatlarını kasaba ve şehirde geçiren katılımcılardan daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Siyez, 2003).

Çocukluk döneminde katılımcıların algıladıkları baba tutumları ortalama puanı ile katılımcıların annelerinin eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık görülmektedir. Gerçekleştirilen detaylı analizler sonucunda gruplar arasındaki farklılığın hangi anne eğitim düzeyi arasında olduğu araştırılmıştır. Analiz sonuçları ilkokul, ön lisans ve üzerinde eğitimli anneleri olan katılımcıların algıladıkları anne tutumları ortalama puanlarının lise seviyesinde eğitimli katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Aleksitimi alt boyutu olan duygu iletişiminde zorluk ortalama puanının katılımcıların annelerinin eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın hangi anne eğitim seviyesi arasında olduğunu tespit etmek amacıyla detaylı analizler gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu, ilkokul seviyesinde eğitimli katılımcıların anne tutumu ortalama puanı anlamlı olarak lise seviyesinde eğitimli katılımcıların ortalama puanından daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Analizler sonucunda çocukluk döneminde algılanan anne tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer ortalama puanlarının bireylerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Daha önce yetişkin bireylerin anne ve baba tutumları, benlik saygısı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları, benlik saygısı ve internet kullanımı puan ortalamalarındaki farklılaşmayı ele almışlardır. Analizler sonucunda katılımcıların annelerinin eğitim seviyeleri ile algıladıkları anne tutumu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Arıkan, 2019). Bir başka çalışmada katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile katılımcıların annelerinin eğitim seviyeleri ile arasındaki ilişki ele alınmıştır. Analizler sonucunda anneleri okur-yazar olmayan katılımcıların algıladıkları duygusal istismar ortalama puanlarının anneleri üniversite mezunu olan katılımcılara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Siyez, 2003).

Analizler sonucunda aleksitimi alt boyutu olan duygu iletişiminde zorluk ortalama puanı katılımcıların babalarının eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gerçekleştirilen detaylı testler ile gruplar arasındaki farklılığın hangi baba eğitim seviyesi arasında olduğu incelenmiştir. Analiz sonuçları ilkokul seviyesinde eğitimli bireylerin baba tutumu ortalama puanlarının lise, ön lisans ve üzerindeki eğitimli bireylerin baba tutumu ortalama puanından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu; ortaokul seviyesinde eğitimli bireylerin baba tutumu ortalama puanlarının lise, ön lisans ve üzeri eğitimli bireylerin ortalama puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumları ile yetişkinlikte aleksitiminin ilişkisini inceleyen bir araştırmada katılımcıların aleksitimi ortalama puanları ile katılımcıların babalarının eğitim seviyesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda aleksitimi alt boyutları puanlarının katılımcıların babalarının eğitim seviyesine göre anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur (Tekeli, 2018).

Ancak çocukluk döneminde algılanan ebeveynlik tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi diğer alt boyut ortalama puanlarının katılımcıların babalarının eğitim seviyeleri arasında anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Ebeveyn kabul ve reddini ele alan bir araştırmanın analizleri belirtilen sonucu desteklemektedir. Yapılan araştırmada anne ve babanın eğitim seviyelerinin çocuklarının algıladıkları ebeveyn kabulü üzerinde etkili olmadığını kanıtlanmıştır (Can ve Aksel, 2017).

Katılımcıların duygusal istismar ortalama puanlarının gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Detaylı analizler ile gruplar arasındaki farklılığın hangi ekonomik gelir durumu arasında olduğu incelenmiştir. Analizler sonucunda, ekonomik durumu düşük olan katılımcıların duygusal istismar ortalama puanlarının anlamlı olarak ekonomik durumu orta ve yüksek düzeyde olan bireylerin ortalama puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Ergen yaş grubuyla gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların gelir düzeyleri ile algıladıkları duygusal istismar düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda duygusal istismar alt boyut ortalama puanlarının gelir düzeyi düşük olan katılımcıların, gelir düzeyi yüksek ve orta olan katılımcı grubundan anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır (Cansız, 2019). Ancak yetişkin bireylerin bağımlı kişilik özellikleri ile algıladıkları duygusal istismarı inceleyen bir araştırmada katılımcıların gelir seviyeleri

ile duygusal istismar düzeyleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Analizler sonucunda katılımcıların gelir düzeyleri ile algıladıkları duygusal istismar düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (Seçkiner, 2016).

Aleksitimi alt boyutlarından duygu iletişiminde zorluk ortalama puanlarının katılımcıların gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Detaylı analizler sonucunda ekonomik geliri orta düzeyde olan katılımcıların duygu iletişiminde zorluk ortalama puanlarının anlamlı olarak ekonomik durumu yüksek seviyede olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen bir araştırmada aleksitiminin bireyin cinsiyeti, psikiyatrik geçmişi, depresyon geçmişi ve sosyoekonomik seviyeleriyle büyük oranda ilişkili olduğu ispatlanmıştır (Saarijärvi ve ark., 1993).

Aile içinde kendini ifade edemeyen katılımcıların çocukluk dönemlerinde algıladıkları anne tutumu ortalama puanlarının kendini ifade eden katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Kendini aile içinde ifade edemeyen katılımcıların algıladıkları duygusal istismar ortalama puanlarının kendini ifade eden bireylerin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu eklenmektedir. Aynı şekilde kendinde aile içerisinde ifade edemeyen katılımcıların duygu iletişiminde zorluk, duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ortalama puanlarının da kendini ifade eden bireylerin ortalama puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer yandan katılımcıların çocukluk döneminde algıladıkları baba tutumu ve aleksitimi alt boyutlarından olan hayal kurmada yoksunluk ortalama puanlarının bireylerin kendilerini aile içinde ifade etme durumu ile arasında anlamlı bir farklılık görülmediği tespit edilmiştir. Ancak literatürde araştırma sonuçlarını destekleyecek bir başka çalışma bulunmamaktadır.

Analizler sonucunda sürekli tedavi gerektiren hastalığı olamayan katılımcıların duygu iletişiminde zorluk ortalama puanlarının tedavi olmayı gerektiren katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bir başka araştırmada otizm tanılı çocukları olan annelerin aleksitimi düzeylerinin yaşları ilerledikçe yükselirken çocukları otizm olmayan annelerin aleksitimi puanlarının yaşla birlikte değişmediği görülmektedir (Korkmaz, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Erkeklerin çocuklukta algıladıkları baba tutumu kadınlardan daha yüksek olarak saptanmıştır.
- Erkeklerin aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk puanı kadınlardan daha yüksek olarak bulunmuştur.
- 26-35 yaş grubundaki katılımcıların, algıladıkları duygusal istismar düzeylerinin diğer yaş grubundaki katılımcılara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanıma ve tanımlama zorluk puanları 18-25 yaş grubundan diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olarak saptanmıştır.
- Bekar bireylerin duyguları tanıma ve tanımlama zorluk puanlarının evli bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların çocukluk döneminde algıladıkları ebeveynlik tutumları, algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ve aleksitimi alt boyutlarının; katılımcıların medeni durumları ile farklılaşmadığı görülmektedir.
- Eğitim düzeyi ön lisans ve lisans olan katılımcıların duygu tanıma ve tanımlamada zorluk puanlarının diğer eğitim gruplarına oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Çocukluk döneminde ilçede yaşayanların algıladıkları baba tutumu puanları anlamlı olarak diğer gruplardan yüksek çıkmıştır.
- Çocukluk döneminde ilde yaşayanların duygu iletişiminde zorluk puanları diğer gruplara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır.
- Annelerin eğitim düzeyi ön lisans ve üstü olanların algıladıkları anne tutumu puanları diğer gruplara oranla daha yüksek bulunmuştur.
- Anne eğitim düzeyi ilkokul seviyesinde olan katılımcıların duygu iletişiminde zorluk puanları diğer gruplara oranla daha yüksek olarak görülmektedir.
- Baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerin duygu iletişiminde zorluk puanları diğer gruplara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır.
- Baba eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcıların algıladıkları baba tutumu puanının diğer gruplara oranla yüksek olduğu görülmektedir.
- Ekonomik gelir düzeyi düşük olan bireylerin duygusal istismar puanları diğer gruplara oranla daha yüksek bulunmuştur.

- Ekonomik gelir düzeyi orta düzeyde olan bireylerin duygu iletişiminde zorluk ortalama puanının diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Aile içinde kendini ifade edemediğini belirten katılımcıların algıladıkları anne tutumunun, kendini aile içinde ifade edenlere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Duygusal istismar düzeyinin aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Duygu iletişiminde zorluk puanlarının aile içinde kendini ifade edemeyen bireylerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- Tedavi olmayı gerektiren hastalığı olan bireylerin duygu iletişiminde zorluk puanlarının, tedavi olmayı gerektiren hastalığı olmayan bireylere oranla daha yüksek olarak saptanmıştır.
- Tedavi olmayı gerektiren hastalık durumu ile çocukluk döneminde algılanan ebeveynlik tutumu, duygusal istismar düzeyi ve aleksitimi arasında anlamlı fark bulunamamıştır.
- Hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı olan bireylerin algıladıkları anne tutumunun, psikiyatrik bozukluk tanısı olmayan bireylere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Hekim tarafından psikiyatrik bozukluk tanısı olmayan bireylerin duygu iletişiminde zorluk puanlarının, psikiyatrik bozukluk tanısı olan bireylere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Psikotrop ilaç kullanma durumu ile çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumu, duygusal istismar düzeyleri ve aleksitimi arasında anlamlı farklılık görülmemektedir.
- Çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumu, duygusal istismar düzeyi ve duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde, ancak zayıf düzeyde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır.
- Çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumu, duygusal istismar düzeyi ve duygu iletişiminde zorluk arasında negatif yönde, ancak zayıf düzeyde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır.

- Çocukluk döneminde algılanan baba tutumu ile duygusal istismar düzeyi ve duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde, ancak zayıf düzeyde anlamlın bir korelasyon olduğu saptanmıştır.
- Duygusal istismar düzeyi ile duygu iletişiminde zorluk arasında pozitif yönde, ancak zayıf düzeyde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır.
- Duygusal istismar düzeyi ile duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir.
- Duygu iletişiminde zorluk ile duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk arasında pozitif yönde, ancak zayıf düzeyde anlamlı bir korelasyon bulunmaktadır.
- Araştırmanın örneklem grubunu 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcı sayısı arttırılarak çalışmanın daha geniş şekilde tekrarlanması önerilmektedir.
- Araştırma içinde kullanılan değişkenler değiştirilerek algılanan ebeveyn tutumu, duygusal istismar ve aleksitimi hakkında farklı bir araştırma gerçekleştirilebilir.
- Çalışmaya katılan bireylerin varsa eğer çocuklarıyla yeni bir çalışma gerçekleştirilerek her iki gruptaki sonuçlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

Abacı, D.F. (2018). Ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme ile kişilerarası problemlerin rolü. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Adler, A. (2000). *İnsan tabiatını tanıma*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aktay, M. (2014). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve depresyonun yordayıcısı olarak bağlanma stilleri. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

Akın, H.M. (2021). İntörn hemşirelik öğrencilerinde nomofobi ve aleksitimi ilişkisinin değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocukları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi, 151, 1-25. Erişim adresi

http://dhgm.meb.gov.tr

Arıcıoğlu, A. (2003). Sekizinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismarın yordanması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Arıkan, K. (2019). Erişkinlerde bulunan anne baba tutumu, benlik saygısı ve problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Aydın, B. (1997). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.

Bağci, T. (2008). Üniversite öğrencilerinin aleksitimi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent compentence and substance use. The Journal of Early Adolescence, 11(1), 56-95.

Baumrind, D. (1996). Effects of authoritative parentaş control on child behavior. Child Development, 887-907.

Bayhan, P. (1998). Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi. Sosyal Hizmet Dergisi, 8, 24.

Baylan, N. (2019). Çocukluk çağı travmalarının somatizasyon ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolü. Işık Üniversitesi, İstanbul.

Bayraktar, N. (1990). Defining subcategories of psychological maltreatment. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Beck, J.S. (1995). *Cognitive therapy: basics and beyond*. New York: The Guilford Press.

Belsky, J. (1980). Child maltreatment: an ecological integration. American Psychologist, 35, 320-335.

Berk, L.E. (2000). *Child development* (5th ed.). Massachusetts: Allyn & Bacon.

Bilgi, İ. (2014). Reklamların çocuk istismarına etkisi ve 7-9 yaş grubu çocukların reklamları değerlendirme düzeyi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgin, N. ve Aydemir, M. (2013). İhmal edilen bir çocuğun kurum bakımına alınması: olgu sunumu. Causa Pedia, 2 (343), 1-6.

Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. ve Güneysu, S. (1999). 4-12 yaşları arasında 16100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi içinde (9-11. ss.). Ankara.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainswoth. Developmental Psychology, 28(5), 759.

Buchanan, D.C., Waterhouse, G.J. ve West, S.C. (1980). A proposed neurophysiological basis of alexithymia. Psychotherapy and Psychosomatics, 34(4), 248-255.

Campos, J.J., Campos, R.G. ve Barrett, K.C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. Developmental Psychology, 25, 294-402.

Can, H.Ö. ve Aksel, E.Ş. (2017). Ebeveyn kabulü/reddi ile ebeveyn uygulamaları ilişkisi ve etkileyen faktörler. *Humanities Sciences* (NWSAHS), 4C0215; 12(1), 35-50.

Cansız, C. (2019). Ergenlerde algılanan duygusal istismarın kendine zarar verme ve riskli davranışlar ile ilişkisi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Cicchetti, D. ve Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology intergenerational transmission and sequelae of child maltreatment. Developmental Perspectives on Child Maltreatment New Directions for Child Development, 11, 21-56.

Cicchetti, D. ve Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development. Psychiatry, 56, 96-118.

Cloninger, S.C. (2007). *Theories of personality: understanding persons* (5th ed.). Pearson Education International.

Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve davranışı* (7. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Demir, K.Y. (2018). Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bilişsel duygu düzenleme, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik belirti düzeyinin incelenmesi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Dereboy, İ.F. (1990). Aleksitimi özbildirim ölçeklerinin psikometrik özellikleri üzerine bir çalışma. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Dikeçligil, B. ve Çiğdem, A. (1991). *Aile yazıları III*. (2.bs.). Ankara.

Doğan, İ. (2001). Çocuk hakları açısından Türkiye'de çocuk olgusu. Milli Eğitim Dergisi, 151, Ankara.

Durkin, K. (1995). *Developmental social psychology, from infancy to old age*. Massachusettes: Blackwell Publishers.

Ebeling, H., Moulanen, I., Linna, S.L. ve Rasanen, E. (2001). Somatically expressed psychological distress and alexithymia in adolescense-reflectinf unbearable emotions. Noordic Journal of Psychiatry, 55, 387-393.

Ekşi, A. (1990). *Genç ana-babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ekli, A. (1990). *Gençlik döneminde uyum ve davranış sorunları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Epözdemir, H. (2012). Aleksitimi: psikolojik bir semptom mu, yoksa bir kişilik özelliği mi?. Türk Psikoloji Yazıları, 15(30): 25-36.

Ercan, E.S. ve Turgay, A. (2004). *Mutsuz çocuk: çocukluk ve ergenlik döneminde depresyon*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Fırat, S., İltaş, Y. ve Yılmaz, B.I.Ş. (2016). *Ruhsal ve hukuki yönleriyle çocuk istismarı* (1. bs., 3-74. ss.). Ankara: Sonçağ Matbaacılık.

Geçtan, E. (1986). *İnsan olmak*. İstanbul: Adam Yayınları.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. Child Abuse & Neglect, 26, 697-714.

Gögayaz, S. (2001). Ergenlerde öğretmenlerine yönelik duygusal istismar algısının incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.

Grusec, J.E., ve Davidov, M. (2007). Socialization in the family: the roles of parents. In J.E. Grusec and P.D. Hastings (Ed.). Handbook of socialization: Theory and research (284-309. ss.). New York: The Guilford Press.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. Cerrahpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 24, 128-134.

Gürhan, N. (2015). *Her yönüyle çocuk istismarı ve ihmali* (1. bs., 9-91. ss.). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Haktanır, Z. (2020). Algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile somatik belirtiler arasındaki ilişkinin psikolojik uyum ve aleksitimi temelinde incelenmesi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hamarman, S., ve Bernet, W. (2000). Evaluating and reporting emotional abuse in children: parnt-based, action-based focus in clinical decision-making. Journal of the American Academy of Children & Adolescent Psychiatry, 39(7), 928-930.

Hamarman, S. ve Bernet, W. (2000). Researchers offer an operational definition of emotional abuse (6th ed., 72. ss.). Brown University, Chil Adolescent Behavior Lette.

Hart, S.N., Binggeli, N.J. ve Brassard, M.R. (1998). Evidence fort he effects of psychological maltreatment. Journal of Emotional Abuse, 1(1), 27-58.

Hart, S.N. ve Brassard, M.R. (1991). Psychological maltreatment: progress achieved. Development and Psychopathology, 3(1), 61-70. https://dx.doi.org/10.1017/S095457940005095

Hart, S. (1996). Psychological Maltreatment. M.R. Brassard ve H.C. Karlson (Ed.). Handbook on Child Maltreatment. USA.

Hill, E.W. (2001). Understanding forgiveness as discovery: Implications for marital and family therapy. Contemporary Family Therapy, 23(4), 369-384.

Hoppe, K.D. ve Bogen, J.E. (1977). Alexithymia in twelve commissurotomized patients. Psychotherapy and psychosomatics, 28(1-4), 148-155.

İşeri, E. (2006). *Duygusal istismar, çocuk istismarı ve ihmali multidisipliner yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Iwaniec, D., Larkin, E. ve Higgins, S. (2006). Research review: Risk and resilince in cases of emotional abuse. Child and Family Social Work, 11, 73-82.

Jersild, A. (1975). *Çocuk psikolojisi*. (Çev. G. Günçe). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Kanak, M. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal ihmal ve istismara yönelik bilgi ve farkındalıklarına destek eğitim programının etkisi (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kara, B., Ümit, B., ve Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47. sayı.

Karabulut, C.C. (2019). Yetişkin bireylerin bağlanma stilleri ve anne-baba çatışmasının aleksitimi üzerindeki yordayıcı rolü ve anne-baba aldatmasının düzenleyici etkisi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

Kars, Ö. (1994). Çocuk istismarı ve sosyal hizmet. 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Kırımsoy, E. (2003). Suç işlemiş ve suç işlememiş ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın ve benlik saygılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi (123-125. ss.). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Koçak, R. (2003a). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve yalnızlığın bazı değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(19), 15-24.

Koçak, R. (2003b). Duygusal ifade eğitimi programının üniversite öğrencilerinin aleksitimi ve yalnızlık düzeylerine etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.

Korkmaz, R. (2017). Otizmli çocuklara sahip annelerin depresyon ve aleksitimi düzeyleri ile normal gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin depresyon ve aleksitimi düzeylerinin karşılaştırılması. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Kozcu, Ş. (1991). Çocuk istismarı ve ihmali. Aile Yazıları (Cilt 2). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Köknel, Ö. (1997). *İnsanı anlamak* (90-98. ss). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi.

Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi* (6. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuzgun, Y., ve Eldeleklioğlu, J. (2005). *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lane, R.D. ve Schwartz, G.R. (1987). Levels of emotional awareness: A cognitive-developmental theory and its application to psychopathology. Am. J. Psychiatr, 144, 133-143.

Lane, R.D., Sechrest L., Riedel, R., Shapiro, D.E. ve Kaszniak, A.W. (2000). Pervasive emotion recognition defict common to alexithymia and the repressive coping style. Psychosomatic Medicine, 62, 492-501.

Lazarus, R.S. (1982). Thoughts on the relation between emotion and cognition. American Psychologist, 37, 1019-1024.

Lesser, I.M. (1981). *A review of the alexithymia concept*. Psychosomatic Medicine.

Lesser, I.M. (1985). A critique of contribution to the alexithymia symposium. Psychoter Psychosom, 44, 82-88.

Lesser, I. (1986). A review of the alexithymia concept. Psychosomatic Medicine, vol. 43, no. 6(December 1981).

Maccoby, E.E. ve Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of family: Parent child interaction. Mussen, P.H ve Hetherington, E.M. (Ed.). Handbook of child

psychology: Socialition, Personality and Social Development (1-101. ss.). New York: Wİlley.

Mann, L.S., Wise, T.N., Trinidad, A. ve Kohanski, R. (1944). Alexithymia, affect recognition, and the five-factor model of personality in normal subjects. Psychological Reports, 74, 563-567.

Martin, J.B. ve Pihl, R.O. (1986). Influence of alexithymic characteristics on physiological and subjective stress responses in normal individuals. Psychotherapy and Psychosomatics, 45, 66-77.

Mayer, J.D. DiPaolo, M. ve Salovey, P. (1990). Perceiving affect content in ambiguous visual stimuli: a component of emotional intelligence. Journal of Personality, 54, 772-781.

Mc Dougall, J. (1982). Alexithymia: A psychoanalytic viewpoint. Psychotherapy Psychosomatics. 38, 81-90.

McDonald, P.W. ve Prkachin, K.M. (1990). The expression and perception of facial emotion in alexithymia: a pilot study. Psychosomatic Medicine, 52, 199-210.

Morris, A.S., Silk, J.S., Steinberg, L., Myers, S.S. ve Robinson, L.R. (2007). The role of family context in the development of emotion regulation. Social Development, 16(2), 361-288.

Oktay, B. (2010). Aleksitimi: Bağlanma, kendilik algısı, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke değişkenleri açısından bir değerlendirme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Oral, G. ve İnanıcı, A. (2004). *Risk altındaki çocukların saptanmasında öğretmenin rolü*. İstanbul: Akşam Sanat Okulu Matbaası.

Ölmez, Ö. (2019). Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Öngider, N. ve Karadeniz, G. (2008). Ebeveyn kabul-red kuramı (EKAR) üzerine Türkiye'de yapılan araştırmalar. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, 12(73), 102.

Özaydın, S. (2020). Yetişkinlerde öz-şefkat düzeyleri ve aleksitimi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Öztürk, S. (2007). Çocuklarda duygusal istismar. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Pala, B., Ünalacak, M. ve Ünlüoğlu, İ. (2011). Child maltreatment: Abuse and neglect. Dicle Tıp Dergisi, 38(1), 121-1217.

Pakiş, I., Yaycı, N.O., Günce, E., Çelik, S., Uysal, C. ve Karapirli, M. (2008). Çocuk ihmaline bağlu ölüm olguları. Adli Tıp Bülteni, 13(2), 82-87.

Parker, J.D.A., Taylor, G.J. ve Bagby, R.M. (1993). *Alexithymia and the recognition of facial expressions of emotion*. Psychotherapy and Psychosomatics, 59, 197-202.

Pellerone, M., Tomasello, G. ve Migliorisi, S. (2016). Relationship between parenting, alexithymia and adult attachment styles: A cross-sectional study on a group of adolecsents and young adults. Clinical Neuropsychiatry, 13, 1-10.

Pierloot, R. ve Vinck, J. (1977). A pragmatic approach to the concept of alexithymia. Psychotherapy and Psychosomatics, 28, 156-166.

Polat, O. (1997a). *Adli tıp ders kitabı* (12. ss.). İstanbul: Alfa Yayınları.

Polat, O. (1997b). *Çocukta dayağa hayır*. İstanbul: Analiz Yayınları.

Polat, O. (1999). Tıbbi açıdan çocuk hakları ve çocuk istismarı. Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültür Kongresi (517-533. ss.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet* (326-343. ss.). İstanbul: Der Yayınları.

Polat, O. (2007). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı (Cilt 1). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polat, O. (2017). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı* (Cilt 2). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Posse, M. (2002). Alexithymia: Background and consequences (Yayımlanmamış doktora tezi). Sweeden Karolinska Institutet.

Rohner, R.P. ve Rohner, E.C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes. Ethnology, 20, 3, 245-260.

Rohner, R.P. (1986). The warmth dimenson: foundations of parental acceptance-rejection theory. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.

Rohner, R.P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. Current Directions in Psychological Science, 7, 157-161.

Rohner, R.P. (2004). The parental acceprance and rejection syndrome: Universal correlates of perceived rejection. American Psychologist, 59, 830-840.

Rohner, R.P. (2005). Parental acceptance-rejection questionnaire: Test Manual. In handbook fort he study of parental acceptance and rejection (4th ed., 43-106). Storrs, CT: Rohner Research Publications.

Rohner, R.P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D.E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. Ethos, 33(3), 299-334.

Rohner, R.P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D.E. (2012). Overwiev of parental acceptance rejection theory, introduction to parental acceptance-rejection thepry, methods, evidence, and implications. Research Gate, 15 Mayıs 2020,

https://www.researchgate.net/publication/255729046_Parental_acceptance-rejection_theory_methods_and_implications

Rohner, R.P. (2016). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory) and evidence. Online Readings in Psychology and Culture, 6(1). http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1055.

Royse, D. (2015). *Emotional abuse of children*. New York: Routledge.

Runyan, D., Corrine, W., Ikeda, R. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. Krug, E.G., Dahlberg, L.L. ve Mercy, J.A. (Ed.), World Report on Violence and Health içinde (57-86. ss.). World Health Organization, Geneva.

Saarijävi, S., Salminen, J.K., Tamminen, T. ve Äärelä, E. (1993). Alexithymia in psychiatric consultation-liaison patients. Gen Hosp Psychiatry, 15(3):330-3.

Savi, F. (1999). Ergenlerde duygusal istismar ile benlik algısı ve genel kaygı düzeyi arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi.

Scannapieco, M. ve Connell-Carrick, K. (2005). *Understanding child maltreatment an ecological and developmental perspective.* Unated State: Oxford University Press.

Seçkiner, G. (2016). Yetişkin bireylerin sosytropik-otonomik (bağımlı-özerk) kişilik özelliklerinin, algılanan duygusal istismar seviyeleri ve takıntılı olma düzeyleri ilişkisi üzerine bir inceleme. Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Sifneos, P.E. (1988). Alexithymia and its relationship to hemispheric specialization, affect, and creativity. Psychiatric Clinics, 11(3), 287-292.

Siyez, D.M. (2003). Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İzmir.

Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. Journal of Research on Adolescence, 11(1), 1-19.

Stecenson-Hinde, J. (2007). Attachment theory and John Bowlby: Some reflections. Attachment & Human Development, 9(4), 337-342.

Stoudemire, A. (1991). Somatothymia: Parts I. ve II. Psychosomatics, 32, 365-381.

Straus, M.A., ve Kaufman, K. (2005). Definition and measurement of neglectful behavior: Some principles and guidelines. Child Abuse & Neglect, 29, 19-29.

Sümer, N., Gündoğdu, A. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), 42-59.

Şaşıoğlu, M., Gülol, Ç. ve Tosun, A. (2013). Aleksitimi kavramı. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5(4).

Şemin, R. (1979). *Ruh sağlığı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Şener, Ş. ve Karacan, E. (1999). *Anne bebek etkileşiminde olumsuz özellikler*. A. Ekşi (Ed.). Ben Hasta Değilim (35-44. ss.). İstanbul: Nobel Yayınevi.

Şimşek, S. (2010). Ergemlerde davranış problemlerinin anne-babadan ve mğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Taylor, G.J., Ryan, D. ve Bagby, R.M. (1985). Towards the development of a new self-report alexithy scale. Pschotherapy Psychosomatic, 44, 191-199.

Taylor, G.J., Bagby, R.M., Ryan, D.P., Parker, J.D., Doody, K.F. ve Keefe, P. (1988). Criterion Validty of the Toronto Alexithymia Scale. Psychosomatic Medicine, 50(5), 500-509.

Taylor, G.J., Bagby, R.M. ve Parker, J.D. (1991). Alexithymia construct, a potential paradigm for psychosomatic medicine. The Academy of Psychosomatic Medicine, 32(2), 153-163.

Tekeli, Ş. (2018). Çocukluk dönemi algılanan ebeveyn tutumlarının yetişkinlik dönemindeki aleksitimi ve empatik eğilim ile ilişkisi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

TenHouten, W.D., Hoppe, K.D., Bogen, J.E. ve Walter, D.O. (1985). Alexithymia and the split brain. Psychotherapy and Psychosomatics, 44(3), 113-121.

Tercan, M. (1995). Çocuğun ana-babası tarafından fiziksel istismarı ve ihmali. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlama Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Thompson, R.A. ve Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. Handebook of emotion regulation, 249, 249-268.

Trickett, P., Mennen, F., Kim, K. ve Sang, J. (2009). Emotional abuse in a sample of multiply maltreated, urban young adolescents: Issues of definition and identification. Child Abuse and Neglect, 27-35.

Tugay, D. (2008). Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topçu, S. (2009). *Silinmeyen izler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Uran, B. (2016). Aleksitimi skoru yüksek olanlarda benlik algısı, benlik saygısı ve değişik demografik özelliklerin değerlendirilmesi. Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.

Uzun, Ş. (2002). Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet (Cilt 2, 85-93. ss.). Aile ve Toplum Dergisi.

Veltkmap, L.J ve Miller, T.W. (1994). Clinical handbook of the child abuse and neglect. International Universities Press, 70-78.

Veneziano, R.A. ve Rohner, R.P. (1998). Perceived paternal acceptance, paternal involvement, and youths' psychological adjusment in a rural, biracial Southern community. Journal of Marriage and the Family, 60, 335-343.

Vitz, P.C. ve Meade, J.M. (2011). Self-forgiveness in psychology and psychotherapy: A critique. Journal of Religion and Health, 50(2), 248-263.

Wolfe, D.A., Scott, K., Wekerle, C. ve Pıttman, A.L. (2001). Child maltreatment: Risk of adjusment and dating violence in adolescence (Cilt 40, sayı 3).Journal American of Child and Adolescent Psychiatry.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005a). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005b). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede çocuğun istismarı ve umutsuzluk.* Ankara: Nobel Yayınları.

Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınevi.

Zeytinoğlu, S. (1999). Sağlık, sosyal hizmet ve eğitim alanında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili görüşleri. Konanç, E., Gürkaynak, İ. ve Egemen, A. (Ed.). Çocuk İstismarı ve İhmali (111-114. ss.). Ankara: Gözde Repro Ofset.

Zigler, E. ve Hall, N.W. (1997). Physical child abuse in America: Past, present and future. Cicchetti, D. ve Carlson, V.K. (Ed.). Child Maltreatment: Theort and Research on the Causes and Consequences of child Abuse and Neglect (38-75. ss.). Cambridge University, New York.

Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M.E. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(2), 69-78.